

Plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i odgovorno roditeljstvo nakon razvoda

Crnoja, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:718406>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Lucija Crnoja

**PLAN O ZAJEDNIČKOJ RODITELJSKOJ SKRBI I
ODGOVORNO RODITELJSTVO NAKON RAZVODA**

ZAVRŠNI RAD

prof. dr. sc. Maja Laklija

Zagreb, 2022.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. PRAVNO UREĐENJE POJMA RODITELJSKE SKRBI	2
2.1. Sadržaj roditeljske skrbi	4
3. PROCES OD ODLUKE ZA RAZVOD BRAKA DO POKRETANJE POSTUPKA RAZVODA BRAKA KOD RODITELJA MALOLJETNE DJECE	6
3.1. Obvezno savjetovanje	7
3.2. Obiteljska medijacija	8
4. PLAN O ZAJEDNIČKOJ RODITELJSKOJ SKRBI	11
4.1. Sadržaj plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi	12
4.2. Nepostizanje sporazuma plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi	16
5. SURODITELJSTVO	18
5.1. Suroditeljstvo nakon razvoda braka	22
5.1.1. Konfliktan suroditeljski odnos nakon razvoda braka	24
6. ODGOVORNO RODITELJSTVO	25
7. PROGRAMI PODRŠKE RODITELJIMA NAKON RAZVODA BRAKA	30
7.1. Svrha programa podrške	30
7.2. Programi podrške roditeljima nakon razvoda braka u Hrvatskoj	31
7.3. Programi podrške roditeljima nakon razvoda braka izvan Hrvatske	32
8. ZAKLJUČAK	34
9. LITERATURA	38

Plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i odgovorno roditeljstvo nakon razvoda

Sažetak

Tema ovog rada je plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i odgovorno roditeljstvo nakon razvoda braka. Rad je podijeljen na dvije velike cjeline. U prvom dijelu rada naglasak je na procesu razvoda braka kod bračnih partnera koji imaju zajedničku maloljetnu djecu, a koje uključuje postupke obveznog savjetovanja i obiteljske medijacije kao obvezne oblike pomoći u procesu razvoda braka. Ključni dio rada oslanja se na sadržaj plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, na zaštitu interesa i prava djeteta te njegove dobrobiti. Roditelji nakon razvoda braka trebaju nastaviti njegovati suroditeljski odnos međusobnog usklađivanja i suradnje u ispunjavanju roditeljskih dužnosti i uloge u odnosu na dijete za koje su odgovorni, kao i odgovornog roditeljstva. Stoga, drugi dio rada odnosi se na znanstvene spoznaje o suroditeljstvu i teorijski model suroditeljstva, s posebnim naglaskom na suroditeljstvo nakon razvoda braka kao specifičnom obliku suroditeljstva te odgovornom roditeljstvu, odnosno roditeljstvu u najboljem interesu djeteta. Svaki razvod braka nosi sa sobom rizik od narušenih i konfliktnih odnosa između roditelja kod kojih je veća vjerojatnost da dođe do manipulacije, otuđenja ili izloženosti djeteta nasilju. U cilju uspostavljanja kvalitetnijeg suroditeljstva razvijaju se različiti programi pomoći i podrške, a u ovom radu predstavljeni su programi podrške roditeljima nakon razvoda braka prisutni u Hrvatskoj i izvan nje.

Ključne riječi: plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, odgovorno roditeljstvo, suroditeljstvo, obiteljska medijacija, obvezno savjetovanje

Plan for joint parental care and responsible parenthood after divorce

Abstract

The topic of this thesis is plan for joint parental care and responsible parenthood after divorce. The thesis is divided into two large parts. In the first part of the thesis, the emphasis is on the process of divorce for married partners who have minor children together, which includes the procedures of compulsory counseling and family mediation as mandatory forms of assistance in the divorce process. The key part of

the work relies on the content of the plan of joint parental care, on the protection of the interest and rights of the child and its well-being. After divorce, parents should continue to nurture a co-parenting relationship of mutual coordination and cooperation in fulfilling parental duties and roles in relation to the child for which they are responsible, as well as responsible parenting. Therefore, the second part of the work refers to scientific knowledge about co-parenting and the theoretical model of co-parenting, with special emphasis on co-parenting after divorce as a specific form of co-parenting and responsible parenting, i.e. parenting in the best interest of the child. Every divorce carries with in the risk of damaged and conflictual relations between the parents, where there is a higher probability of manipulation, alienation or exposure of the child to violence. In order to establish better quality co-parenting, various help and support programs are being developed, and this work present support programs for parents after divorce, present in Croatia and abroad.

Keywords: plan of joint parental care, responsible parenthood, co-parenting, family mediation, compulsory counseling

Izjava o izvornosti

Ja, Lucija Crnoja pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Lucija Crnoja

Datum: 09.09.2022.

1. UVOD

Republika Hrvatska, prema rezultatima Eurostata, nalazi se u Europskoj uniji ispod prosjeka po broju razvoda braka. Broj razvoda dosegao je vrhunac u 2017. godini sa 7 036 razvoda, a prema zadnjim podacima u 2021. godini bilo je 5 100 pravomoćno razvedenih brakova, odnosno 280,2 razvedenih brakova na 1000 sklopljenih (Državni zavod za statistiku, 2021). Iako se nalazimo ispod prosjeka po broju razvoda i dalje broj od 5 000 razvoda i problematika samog razvoda ukazuje na problem i potrebu za intervencijom u postupku razvoda braka roditelja maloljetne djece.

Ponekad se uloga majke i oca može međusobno razlikovati, no djetetu su za cjelokupni razvoj podjednako potrebni i otac i majka čiji odgoj treba biti dosljedan, pun topline, ljubavi i brige. Roditeljstvo postaje posebno izazovno u procesu ili nakon rastave braka kada se od partnera očekuje da svoju partnersku ulogu odvoje od roditeljske te da se međusobno dogovore oko daljnjeg odgoja zajedničke djece i drugih važnih pitanja. Iako se razvodom ne gubi uloga roditelja, razvod može biti djetetu iznimno stresno i traumatsko iskustvo koje može ostaviti brojne kratkoročne i dugoročne posljedice na dijete (Sunko, 2008.). Roditeljska uloga je pomoći djeci u prilagodbi na razvod braka kako bi se otklonile moguće posljedice razvoda (Čavarović-Gabor, 2008.). O važnosti roditeljske uloge tijekom i nakon razvoda braka, govori i činjenica kako prilagodba djeteta može ovisiti i o naporima koje roditelji ulažu u to da ublaže loše učinke razvoda na djecu (Amato, 2000., prema Čavarović-Gabor, 2008.). Kako bi djetetu omogućili lakšu prilagodbu na novonastalu situaciju i osjećaj stabilnosti te veću konzistentnost i dosljednost u odgoju, bez izlaganja djeteta roditeljskim sukobima, potrebna je međusobna suradnja, prisutnost oba roditelja te kvalitetna komunikacija između majke i oca.

Osim međusobne suradnje roditelje, državna intervencija u obiteljske i roditeljske odnose ima ulogu reguliranja takvih odnosa, pomoći roditeljima i zaštite najboljeg interesa djeteta kako bi roditelji koji prolaze kroz stresno razdoblje s velikim promjenama, imali podršku. U Hrvatskoj su obiteljska medijacija i obvezno savjetovanje najšire prihvaćeni od raznih intervencija koje su zaživjele kao korisni

oblici pomoći obiteljima u razvodu oko pitanja suroditeljstva (Pećnik i Klarić, 2020), a plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi kao učinkovit način sporazumnog plana o pitanjima roditeljstva i međusobne suradnje roditelja nakon razvoda braka. Podržavanje odnosa djeteta s drugim roditeljem i slaganje roditelja nakon razvoda braka pomaže djetetu u stvaranju bolje slike o sebi, samopoštovanju, zadovoljstvu sobom i svojom obitelji. Roditelji imaju golem i dugotrajan utjecaj na djecu pa tako dobar odnos roditelja djeluje povoljno na djecu, a loš odnos roditelja djeluje nepovoljno na djecu i njihov razvoj (Brajša-Žganec i sur., 2014.). Iz tog razloga, važno je da roditelji nakon razvoda braka imaju usuglašene odgojne postupke i granice, ali i međusobnu komunikaciju jer djetetu su podjednako važni odnosi s roditeljima kao i odnosi među roditeljima (Brajša-Žganec i sur., 2014.).

S obzirom da se radi o vrlo kompleksnim situacijama kojima je potrebno posvetiti više vremena, obiteljska medijacija i obvezno savjetovanje vrlo često ne budu dovoljna pomoć i podrška roditeljima zbog kratkog vremenskog trajanja, stoga je potrebno razvijati dodatne programe podrške. U ovom radu posebna pažnja bit će usmjerena na situacije razvoda braka roditelja maloljetne djece te njihovo sporazumno rješavanje nastalih problema i zajednički dogovor oko roditeljskih odgojnih postupaka pomoću plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Bit će naglašeni različiti faktori koji mogu roditeljima pomoći u njihovom suroditeljstvu i roditeljstvu u najboljem interesu djeteta.

2. PRAVNO UREĐENJE POJMA RODITELJSKE SKRBI

Obiteljskopravno uređenje odnosa roditelja i djece nazivamo roditeljskom skrbi koja je u Obiteljskom zakon (NN 103/15, 98/19, čl. 91., st. 1.) definirana kao ukupnost prava, dužnosti i odgovornosti roditelja za svoju maloljetnu djecu, u svrhu zaštite i promicanja djetetovih osobnih i imovinskih prava te dobrobiti. Osim Obiteljskog zakona, na važnost normativnog uređenja instituta roditeljske skrbi, ukazuje nam Konvencija o pravima djeteta (2010, čl. 7.) kojom se štiti i jamči pravo djeteta da dijete zna tko su mu roditelji i da uživa njihovu skrb, koliko je to moguće. Mnoga od prava sadržanih u Konvenciji zaštićena su i posebnim odredbama hrvatskog obiteljskog prava. Osim zakonskog uređenja roditeljske skrbi, Ustav Republike Hrvatske (NN 85/2010, čl. 64.) prepoznaje roditelje kao djetetove skrbnike te

propisuje da su roditelji dužni odgajati, uzdržavati i školovati djecu te da imaju pravo i slobodu da samostalno odlučuju o odgoju djece kao i da su roditelji odgovorni djetetu osigurati pravo na potpun i skladan razvoj njegove osobnosti.

Pravno uređenje roditeljske skrbi doživjelo je znakovite pravne promjene (primjerice, pravni položaj djeteta) koje možemo pripisati promjenama u strukturi obitelji i odnosima unutar obitelji tijekom različitih povijesnih razdoblja (Hrabar, 2012). Unatoč velikim promjenama, možemo zaključiti da otkad čovjek zna za sebe, u prirodi mu je da se najbolje brine za svoju djecu i potomke pružajući im ljubav, toplinu i sigurnost. Prema tome, i u suvremenom društvu većina roditelja ispunjavala bi svoju roditeljsku ulogu, bez obzira na zakonske norme. Međutim, obiteljskopravno uređenje instituta roditeljske skrbi postoji za slučaj kršenja i neispunjavanja roditeljskih prava i dužnosti prema djetetu (Hrabar, 2012).

Normativno uređenje roditeljske skrbi pretpostavlja važnu ulogu i funkciju države i društva koje nastoji pokazati organiziranost prema određenoj problematici, odnosno stav društva prema vrijednosti i važnosti instituta roditeljske skrbi (Hrabar, 2012). U takvom pravnom uređenju, dijete ima status pravnog subjekta, a država preko nadležnih tijela pruža odgovarajuću zaštitu, koja je nužna u slučaju kršenja djetetovih prava i interesa. (Hrabar, 2012). Država nastoji zaštititi dijete te propisuje mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta za roditelje koji ne izvršavaju svoja prava i dužnosti. Osim Zakonskog uređenja, Ustavom Republike Hrvatske (NN 85/2010, čl. 64) propisano je da država osobitu skrb posvećuje maloljetnicima bez roditelja i onima za koje se ne brinu roditelji. Dakle, možemo reći da je roditeljska skrb sredstvo ostvarenja djetetovih prava i potreba te sredstvo zaštite od neovlaštenog utjecaja trećih osoba (Korać Graovac, 2017).

Roditeljska skrb stječe se danom rođenja djeteta, odnosno posvojenjem. Kako bi se osigurala stabilnost takvog instituta, Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19, čl. 91.) uređuje da se roditelji ne mogu odreći roditeljske skrbi te je roditeljska skrb kao takva neprenosiva jer pripada ravnopravno majci i ocu koji ju ostvaruju zajednički i sporazumno. Zajednička roditeljska skrb zakonska je presumpcija (ostvaruje se ex lege) te ona podrazumijeva da su oba roditelja, neovisno o tome jesu li u braku,

izvanbračnoj zajednici ili razvedeni, zakonski zastupnici djeteta, osim ukoliko sudskom odlukom nije drugačije određeno (Aras Kramar i sur., 2015).

Obiteljsko zakonodavstvo prepoznaje obiteljske situacije u kojima: (1) oba roditelja imaju roditeljsku skrb te je zajednički ostvaruju, (2) samo jedan roditelj ostvaruje roditeljsku skrb te (3) samo jedan roditelj ostvaruje roditeljsku skrb, osim kad se ostvarivanje odnosi na “bitna osobna prava djeteta” (Korać Graovac, 2015).

Roditeljska skrb prestaje punoljetnošću djeteta, no roditelji su dužni uzdržavati svoje punoljetno dijete koje se redovno školuje/studira te godinu dana po završetku školovanja, a najduže do dvadeset šeste godine života djeteta. (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19). Osim toga, roditeljska skrb iznimno prestaje sklapanjem maloljetničkog braka te smrću djeteta ili roditelja. Takvo zakonsko uređenje ukazuje nam da institut roditeljske skrb nadilazi bračni institut te da prekidom bračne zajednice roditelja maloljetne djece ne prestaje i roditeljska skrb roditelja.

2.1. Sadržaj roditeljske skrbi

Zakonodavac je prilikom uređenja instituta roditeljske skrbi naznačio da u sadržaj roditeljske skrbi ulazi roditeljska prava i dužnosti (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, čl. 92.):

1. zaštite osobnih prava djeteta
2. upravljanja djetetovom imovinom
3. zastupanja djetetovih osobnih i imovinskih prava i interesa

Svaki od navedenih sadržaja roditeljske skrbi zakonski se precizno definira kako bi pravila ostvarivanja roditeljske skrbi bila jasna te pravila ograničavanja prava na ostvarivanje roditeljske skrbi u slučaju kršenja prava i interesa djeteta (Prijedlog Obiteljskog zakona, 2015). Važno je naglasiti da se takvim preciznim uređenjem ne iscrpljuje sve što roditelj može učiniti za svoje dijete u okviru roditeljske skrbi, nego služi za pojašnjenje instituta roditeljske skrbi (Rešetar, 2012).

Roditeljska prava i dužnosti zaštite osobnih prava djeteta odnosi se na (1) *zdravlje, razvoj, njegu i zaštitu*, (2) *odgoj i obrazovanje*, (3) *ostvarivanje osobnih odnosa* i (4) *određivanje mjesta stanovanja* (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19). Kada govorimo

o zdravlju, razvoju, njezi i zaštiti, Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19) uređuje da su roditelji dužni i odgovorni skrbiti se o zdravlju djeteta, omogućiti mu korištenje mjera za čuvanje, unapređenje i vraćanje zdravlja te su dužni odgovorno čuvati i njegovati dijete i skrbiti o njegovim potrebama. Osim toga, roditelji su dužni zaštititi dijete od utjecaja trećih osoba, odnosno od ponižavajućih postupaka i tjelesnog kažnjavanja drugih osoba. *Odgoj i obrazovanje* podrazumijeva da roditelji odgajaju svoje dijete u skladu s njegovom dobi i zrelošću bez korištenja tjelesnog kažnjavanja i prisile te su dužni brinuti o njegovom svestranom, redovitom i daljnjem obrazovanju u skladu s njegovim sposobnostima i sklonostima. Dijete ima pravo na *ostvarivanje osobnih odnosa* sa svojim roditeljem s kojim ne stanuje i s drugim bliskim osobama, a roditelji su dužni poticati i omogućiti ostvarivanje takvih odnosa. Osim toga, roditelj ima pravo, dužnost i odgovornost biti upućen o druženjima i komunikacijama djeteta s drugim osobama te mu zabraniti druženje ili komunikaciju koja nije u skladu s njegovom dobrobiti. Roditelji su dužni *odrediti mjesto stanovanja* djeteta koje je boravište ili prebivalište njegovih roditelja, a ako roditelji ne žive zajedno, dijete ima pravo živjeti s jednim od roditelja.

U pravom uređenju instituta roditeljske skrbi, dijete je pravni subjekt pa je u tom pravnom smislu njegova imovina odvojena od imovine roditelja. Dijete ne može samostalno upravljati imovinom, nego tek stjecanjem poslovne sposobnosti pa sve do nastupa poslovne sposobnosti djeteta, roditelji preuzimaju pravo i dužnost upravljanja imovinom. U tom slučaju, roditelju imaju pravo i dužnost upravljati imovinom svoga djeteta s pažnjom odgovornog roditelja, a prihodi od imovine djeteta mogu se koristiti samo u slučaju uzdržavanja djeteta. Iako je određeno da roditelji trebaju imovinu djeteta očuvati ili uvećati, iznimno se može djetetova imovina otuđiti ako roditelji nemaju dovoljno sredstava za djetetovo uzdržavanje, liječenje ili obrazovanje, a sredstva za to se ne mogu osigurati na drugi način.

Kada roditelji ostvaruju zajedničku roditeljsku skrb, Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19) propisuje da roditelji zastupaju dijete u odnosu prema trećima bez pisane suglasnosti drugog roditelja, no u slučaju zastupanja u vezi s *bitnim osobnim ili imovinskim pravima* djeteta, koja se odnose na promjenu djetetova osobnog imena, promjenu prebivališta, odnosno boravišta djeteta i izbor ili promjenu vjerske pripadnosti, potrebna je pisana suglasnost drugog roditelja koji ima pravo zastupati

dijete. Ako zajednički ostvaruju roditeljsku skrb, oba roditelja imaju pravo zastupanja djeteta, a ako jedan roditelj samostalno ostvaruje roditeljsku skrb onda samo roditelj koji ostvaruje roditeljsku skrb ima pravo zastupati dijete. Kada je ostvarivanje roditeljske skrbi povjereno samo jednom roditelju, drugi roditelj može temeljem odluke suda imati pravo suodlučivanja u vezi s bitnim osobnim pravima djeteta. Osim zastupanja roditelja, dijete ima pravo izraziti svoje mišljenje u skladu s njegovom dobi i zrelošću koje su roditelji dužni poštovati te uključiti dijete u donošenju svih vrsta odluka koje se na njega odnose.

Oba roditelja (majka i otac) ravnopravni su u ostvarivanju roditeljske skrbi pa u skladu s tim trebaju biti međusobno usklađeni s obzirom na sadržaj i način ostvarivanja roditeljske skrbi koje treba biti sporazumno i zajednički. Roditelji moraju prilikom odlučivanja o pravima i interesima djeteta, posebnu pažnju posvetiti dobrobiti djeteta i ostvarivanju njegovog najboljeg interesa. U situacijama razvoda roditelja maloljetne djece, takvo ravnopravno i sporazumno ostvarivanje roditeljske skrbi može biti otežano, pa Obiteljski zakon (NN 103/15) propisuje da su roditelji u slučaju razvoda dužni sporazumno urediti plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi o čemu će biti govora u idućim poglavljima.

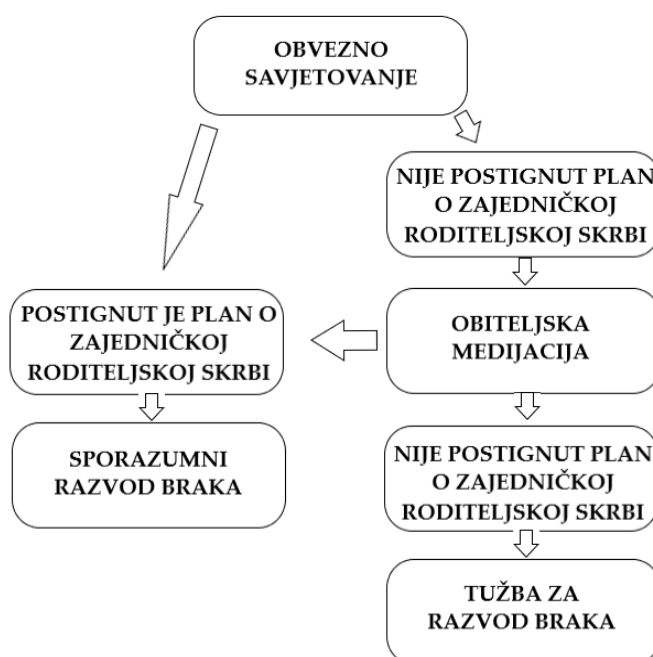
3. PROCES OD ODLUKE ZA RAZVOD BRAKA DO POKRETANJE POSTUPKA RAZVODA BRAKA KOD RODITELJA MALOLJETNE DJECE

U prethodnom poglavlju govorili smo o hrvatskom obiteljskopravnom uređenja roditeljske skrbi koja osim uređenja roditeljske skrbi, ima dugu tradiciju pravog uređenja braka i odnosa roditelja i djece (Alinčić, 1994.), te pružanja pomoći obiteljima u bračnom sporu ili u obiteljskoj krizi uzrokovanoj razvodom braka (Čulo Margaletić, 2021). Postupak razvoda braka kod roditelja maloljetne i punoljetne djece zakonski je različito uređen. Razlog tome je pravna zaštita dobrobiti i položaja djeteta u postupku razvoda braka. Prema Obiteljskom zakonu (NN 116/2003.) iz 2003. godine razvod braka bračni parovi s maloljetnom djecom pokretali su pred sudom, a zatim ih je sud upućivao na postupak posredovanja u Centar za socijalnu skrb, savjetovalište za brak i obitelj ili osobi ovlaštenoj za pružanje stručne pomoći (posredovatelju) (Obiteljski zakon, NN 116/2003). Stupanjem na snagu novog

Obiteljskog zakona 2014/15 postupak razvoda braka kod partnera koji imaju maloljetnu djecu, umjesto postupka posredovanja, uvode se novi postupci: obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija. Smisao uvođenja postupka obveznog savjetovanja i obiteljske medijacije je izvansudska obiteljskoppravna pomoći obitelji u krizi, a jedan od primarnih ciljeva je pomoć pri sporazumnom uređivanju “plana o roditeljskoj skrbi”, što je još jedna od novina Obiteljskog zakona (Poretti, 2015.)

Slika 3.1.

Prikaz postupka razvoda braka roditelja maloljetne djece

Izvor: SOS Rijeka (2022.)

3.1. Obvezno savjetovanje

Na zahtjev bračnog partnera (jednog od roditelja) pokreće se obvezno savjetovanje nadležnom Centru za socijalnu skrb, a može se podnijeti u pisanom obliku ili usmeno na zapisnik. Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19, čl. 321.) definira obvezno savjetovanje kao oblik pomoći članovima obitelji da donesu sporazumne odluke o obiteljskim odnosima vodeći posebnu brigu o zaštiti obiteljskih odnosa u kojima sudjeluje dijete te o pravnim posljedicama nepostizanja sporazuma i pokretanju

sudskih postupaka u kojima se odlučuje o osobnim pravima djeteta. Postupak obveznog savjetovanja je obvezan i provodi ga nadležan centar za socijalnu skrb. Obvezno savjetovanje provodi se unutar tri susreta stranaka i članova stručnog tima centra, a na prvom susretu zakonodavac ostavlja slobodu izbora roditeljima hoće li doći zajedno ili odvojeno (Pravilnik o obveznom savjetovanju, 2015). Na prvom susretu stručni tim iz Centra za socijalnu skrb upoznaje roditelje s obveznim savjetovanjem i potrebom izrade Plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi do sljedećeg susreta. Na drugom sastanku u pravilu se provodi zajednički pregled Plana za zajedničku roditeljsku skrb ako su se stranke uspjele zajednički sporazumjeti oko sadržaja Plana, ukoliko nisu uspjeli sastaviti Plan, stručni tim im pomaže u sastavljanju (Pravilnik o obveznom savjetovanju, 2015). Svrha provođenja obveznog savjetovanja je pomoć bračnim partnerima u sastavljanju plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, kako bi se definirale individualne potrebe djece i roditelja izvan sudskog postupka. Ako roditelji ne postignu plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, stručnjaci su dužni upoznati ih s prednostima i mogućnostima obiteljske medijacije te obiteljskim medijatorima, a Zakonom se propisuje obveza pristupa prvom sastanku obiteljske medijacije.

3.2. Obiteljska medijacija

Država je uvela postupak obiteljske medijacije kako bi pružila roditeljima, odnosno bračnim partnerima pomoć u rješavanju obiteljskih sporova. Obiteljska je medijacija “postupak u kojem stranke nastoje sporazumno riješiti spor iz obiteljskih odnosa uz pomoć jednog ili više obiteljskih medijatora” (Obiteljski zakon, NN 103/15, čl. 331., st. 1). Obiteljska medijacija pokreće se na zahtjev stranke u pisanom obliku i može se provoditi kao jednokratni medijacijski sastanak ili kao višekratan medijacijski proces. Zakonodavac ostavlja slobodu izbora i kod procesa obiteljske medijacije pa se susreti mogu održavati kao zajednički susreti medijatora sa svim strankama u sukobi ili kroz odvojene susrete kada je prisutan medijator i jedna strana u sukobu. Glavna svrha obiteljske medijacije u jednom dijelu jednaka je svrhi obveznog savjetovanja, a to je da roditelji sami ili uz pomoć stručnjaka postignu dogovor u vezi plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i drugih sporazuma u vezi s djetetom, koji se potom potvrđuje sudskom odlukom. U tom smislu, medijator pomaže roditeljima da

se usmjere na roditeljski odnos, odgovornost, komunikaciju i najbolji interes djeteta te da iz takvog suroditeljskog odnosa isključe partnerske probleme i odnos (Pećnik i Klarić, 2020). Osim toga, mogu se sporazumjeti o svim drugim sporim pitanjima imovinske i neimovinske naravi. Takav oblik pomoći provodi se kada roditelji imaju slabije kapacitete za rješavanje problema i nesuglasica oko roditeljske skrbi pa se obiteljska medijacija može gledati kao usluga pomaganja i prevladavanja teškoća oko suroditeljstva koje središnja tema medijacije (Pećnik i Klarić, 2020). Članovi obitelji sudjeluju dobrovoljno u postupku obiteljske medijacije, a teži se tome da roditelji prilikom rješavanja nastalog spora i dogovora u vezi plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi vode računa o dobrobiti djeteta pa u tom smislu obiteljski medijator može omogućiti djetetu izražavanje mišljenja uz pristanak njegovih roditelja. Važno je naglasiti da izražavanje mišljenja maloljetne djece nije njihova obveza nego pravo te da medijator mora uzeti u obzir djetetovu dob, zrelost i sposobnost da izrazi mišljenje, poštujući individualizirani pristup svakom djetetu (Čulo Margaletić, 2017). Djeca u obiteljskoj medijaciji mogu doprinijeti cjelokupnom postupku jer se u razgovoru mogu usmjeriti na aspekte odnosa u obitelji koji su njemu bitni, a koje često roditelji mogu zanemariti zbog usmjerenosti na partnerski konflikt i nesuglasice. Pri tom je važno imati na umu tijekom obiteljske medijacije da dječje zadovoljstvo postignutim dogovorom može doprinijeti kvaliteti međusobnih odnosa (Čulo Margaletić, 2017).

Istraživanja su pokazala da i roditelji iskazuju zadovoljstvo provedenim postupkom medijacije jer primjećuju pozitivne promjene, kao što je smanjenje sukoba, lakše postizanje dogovora i suradnje i slično (Emery i sur. 2001., prema Pećnik i Klarić 2020). Sukladno tome, Pećnik i Klarić (2020.) govore o važnosti rješavanja prisutnih teškoća i prije samog razvoda braka pa se zalažu za obiteljsku medijaciju kao socijalnu uslugu dostupnu svim građanima.

Ako roditelji postignu zajednički dogovor plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi tijekom postupka obveznog savjetovanja ili obiteljske medijacije, bračni partneri u izvanparničnom postupku pokreću prijedlog za sporazumni razvod braka.

Ukoliko roditelji ne postignu sporazum plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, sudskom odlukom se u postupku razvoda braka odlučuje o tim pitanjima. U tom

slučaju, jedan od roditelja može tužbom pokrenuti razvod braka, pod uvjetom da je pristupio prvom sastanku obiteljske medijacije (Obiteljski zakon, (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, čl. 53).

Iz Tablice 3.2.1. možemo primijetiti da je obvezno savjetovanje u većini slučajeva uspješno provedeno te samim time dolazi do gubitka potrebe za dodatnim oblicima pomoći, odnosno za obiteljskom medijacijom. Ako rezultate gledamo prema postotku, možemo zaključiti da je 2020. godine 17% roditelja nakon provedenog i okončanog postupka obveznog savjetovanja upućeno od strane centra za socijalnu skrb na obiteljsku medijaciju, odnosno 2019. i 2018. 19%, a 2017. 15% bračnih parova. Međutim, bez obzira što najčešće roditelji prolaze samo kroz obvezno savjetovanje, obiteljska medijacija je izuzetno bitna kako bi doprinijela sporazumu između roditelja koji nisu uspjeli postići dogovor u procesu obveznog savjetovanja. Ako pogledamo rezultate u 2019. godini u kojoj je sporazum o zajedničkoj roditeljskoj skrbi postignut u 4.582 slučaja (65%), što nam ukazuje da se 35% roditelja nije uspjelo sporazumjeti o planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi pri čemu je bila potrebna intervencija i odluka suda, možemo zaključiti da unatoč obveznom savjetovanju i obiteljskoj medijaciji, roditelji i dalje imaju teškoće pri dogovoru oko plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2022).

Tablica 3.2.1.

Tablični prikaz statističkih podataka postupka obveznog savjetovanja i obiteljske medijacije u razdoblju 2017.-2020. godine

	2017.	2018.	2019.	2020.
Broj zahtjeva za obvezno savjetovanje	8.475	7.593	7.878	7.490
Broj provedenih i okončanih obveznih savjetovanja	7.235	7.218	7.035	6.701
Broj obveznih savjetovanja koji nisu provedeni i okončani	856	902	843	789
Broj bračnih parova koje je centar za socijalnu skrb uputio u postupak obiteljske medijacije	1.077	1.376	1.314	1.129

Izvor: Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2022.

4. PLAN O ZAJEDNIČKOJ RODITELJSKOJ SKRBI

Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19) koji se počeo primjenjivati od 2014. godine, uvodi obvezu izrade Plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u slučaju razvoda roditelja maloljetne djece. Svrha uvođenja takve novine u obiteljskopravne odnose sastoji se u prebacivanju odgovornosti odlučivanja o ostvarivanju roditeljske skrbi te osobnih odnosa s djetetom, nakon prestanka obiteljske zajednice, s države na roditelje (Aras Kramar i sur., 2015). Zakonodavac potiče roditelje da odluče u najboljem interesu djeteta na koji način će ostvarivati roditeljsku skrb nakon prestanka obiteljske zajednice vodeći računa o dobrobiti zajedničke djece. Država je ostavila mogućnost da intervenira u one odnose u kojima je ugrožena dobrobit djeteta kroz kontrolu postignutih sporazuma roditelja. Samim time, osnažen je položaj te postupovna prava djeteta. (Aras Kramar i sur., 2015). Prema Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19) plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi pisani je sporazum roditelja o načinu ostvarivanja zajedničke roditeljske skrbi u okolnostima u kojima roditelji djeteta trajno ne žive u obiteljskoj zajednici. Teži se zajedničkom i sporazumnom ostvarivanju roditeljske skrbi nakon razvoda braka pa zakonodavac nudi mogućnost samostalnog sastavljanja plana te oblik pomoći kroz postupak obveznog savjetovanja ili obiteljske medijacije u svrhu postizanja dogovora oko sadržaja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Nakon sastavljenog plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, roditelji su dužni upoznati dijete s planom o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u skladu s njegovom dobi i razvojem. Važnosti pravne zaštite djeteta tijekom pravosudnih postupaka štiti UNICEF koji je uz pomoć Regionalnog ureda UNICEF-a za Europu i središnju Aziju donio smjernice za pravnu pomoć prilagođenu djetetu. Smjernice se odnose na kompetencije kod pružanja pravne pomoći djeci, djelovanje u najboljem interesu djeteta, djelotvorno sudjelovanje, izgradnja odnosa, komunikacija prilagođena djetetu, pružanje pouzdanih i relevantnih informacija, djelotvorno sudjelovanje u sudskim postupcima, sigurnost djeteta i sl. (Regionalni ured UNICEF-a za Europu i središnju Aziju, 2018). Takve smjernice trebaju poštivati

stručnjaci tijekom određivanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i drugih pitanja u vezi skrbništva i roditeljstva.

4.1. Sadržaj plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi

Pravilnikom o obveznom sadržaju obrasca plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (Obitelji zakon, NN 123/2015) propisuje se obvezan sadržaj plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (u daljnjem tekstu: Plan), koji mora sadržavati podatke o roditeljima i djetetu: (1) osobno ime, (2) osobni identifikacijski broj, (3) datum i mjesto rođenja, (4) prebivalište, odnosno boravište i (5) adresu stanovanja u trenutku sastavljanja Plana, ako se razlikuje od adrese prebivališta odnosno boravišta.

Ključni sadržaj Plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi oko kojeg se roditelji trebaju sporazumjeti, taksativno su navedeni kako bi se detaljno mogli urediti (Pravilnik o obveznom sadržaju obrasca plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, NN 123/2015.):

- (1) *mjesto i adresu djetetova stanovanja,*
- (2) *vrijeme koje će dijete provoditi sa svakim od roditelja,*
- (3) *način razmjene informacija u vezi s davanjem suglasnosti pri donošenju odluka bitnih za dijete te razmjene važnih informacija u vezi s djetetom,*
- (4) *visinu uzdržavanja kao obvezu roditelja kod kojeg dijete ne stanuje i*
- (5) *način na koji će se rješavati buduća sporna pitanja.*

Takvo određenje sadržaja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ne isključuje mogućnost da roditelji uredi i druga pitanja ostvarivanja roditeljske skrbi za koja roditelji smatraju da su bitna za dijete, odnosno o kojima su roditelji dužni odlučivati sporazumno, a za koje se smatra da je drugi roditelj dao suglasnost.

Mjesto i adresa djetetova stanovanja je prebivalište, odnosno boravište njegovih roditelja. Kada roditelji ne stanuju zajedno, dužni su sporazumno odrediti mjesto djetetova stanovanja kod jednog od roditelja koji će predstavljati djetetu obiteljski dom. Prema Obiteljskom zakon (NN 103/15, 98/19, čl.86.) u svim postupcima u kojima se odlučuje o djetetovim pravima i interesu, dijete ima pravo izraziti svoje

mišljenje koje će se uzeti u obzir u skladu s njegovom dobi i zrelošću jer u zakonu ne postoji dobna granica. Dakle, dijete ima pravo izraziti svoje mišljenje, ima pravo biti informirano o postupku koji se vodi te ima pravo na povratno informaciju o posljedicama uvažavanja njegova mišljenja. Važno je djetetu omogućiti da s njim razgovaraju educirane osobe, naglasiti mu da je razgovor za njega dobrovoljan i da dijete zbog svog izraženog mišljenja ne smije biti izloženo negativnim reakcijama roditelja i drugih osoba te da ne smije biti izloženo pritisku da kaže što od njega očekuje jedan od roditelja ili bilo koja druga osoba (Laklija i sur., 2005). Tijekom određivanja djetetova mjesta stanovanja važno je voditi računa o najboljem interesu djeteta.

Vrijeme koje će dijete provoditi sa svakim od roditelja, naziva se pravo na ostvarivanje osobnih odnosa. Osobni odnosi mogu se ostvarivati u kraćim ili duljim vremenskim razdobljima u obliku susreta i druženja ili boravka djeteta kod roditelja s kojim dijete ne živi. Ostvarivanje osobnih odnosa pravo je i dužnost roditelja s kojim dijete ne stanuje, a obveza roditelja s kojim dijete stanuje je omogućiti ostvarivanje osobnih odnosa s drugim roditeljem (Ajduković i Sladović Franz, 2021). Roditelji su dužni zajednički sporazumjeti se i u planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi te navesti dogovor o tjednom i mjesečnom provođenju vremena djeteta sa svakim od roditelja i vrijeme koje će dijete provoditi kod roditelja za vrijeme državnih praznika, blagdana i školskih praznika. Zakonodavac propisuje da se roditelji trebaju sporazumjeti o točnom vremenu i mjestu preuzimanja djeteta mlađe dobi prije i nakon protoka vremena provedenog s djetetom, što nam ukazuje koliko se zahtjeva posebna pažnja i detaljno uređenje sporazuma. Osim toga, mogu se i sporazumjeti o nazočnosti drugih osoba pri predaji djeteta, načinu prijevoza djeteta i troškova prijevoza djeteta ukoliko dijete putuje na duljim relacijama. Dakle, možemo zaključiti da se teži zajedničkom dogovoru roditelja te da zakonodavac ne propisuje određeni opseg ostvarivanja osobnih odnosa nego opseg ostvarivanja prava ovisi o dogovoru roditelja. Pri određivanju provođenja zajedničkog vremena djeteta sa svakim od roditelja, važno je da dogovor bude u skladu s dobrobiti i interesima djeteta pa tako, primjerice, kod djece mlađe dobi uzeti u obzir razvoj privrženosti u tom razdoblju i osigurati djetetu što češća viđenja s oba roditelja i dovoljno vremena za povezivanje roditelja s djetetom, upoznavanje s djetetovih potrebama i slično, te uzeti u obzir i specifične

okolnosti života obitelji (primjerice, udaljenost adresa stanovanja roditelja) (Milković, 2019). Ključno pitanje postavlja se kada djeca u dobi mlađoj od 3 godine mogu započeti s noćenjem kod roditelja s kojim ne stanuje. U tom slučaju, nema jedinstvenog odgovora, nego se mora uzeti u obzir sigurnost, povjerenje, kvaliteta roditeljstva, zdravlje i razvoj djece, prilagodba djeteta, roditeljski odnos te obiteljski i situacijski čimbenici (Pruett i sur., 2020). O važnosti provođenja zajedničkog vremena ukazuje nam istraživanje koje pokazuje da većina djece u dobi od 4 godine pokazuju bolju prilagodbu ponašanja i bliskije odnose između oca (ako otac prema planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ne stanuje s djetetom) i djeteta ako dijete kod oca povremeno noći (Pruett i sur., 2020). Kod djece i adolescenata važno je da roditelji imaju dosljedan raspored kako bi djeca mogla organizirati svoje vrijeme s prijateljima i drugim bliskim osobama te da viđanja budu u skladu s djetetovim obavezama. Zakonodavac predviđa zaštitu djeteta od neodgovarajućih ponašanja roditelja i ugrožavanja dobrobiti djeteta kroz odluku o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s roditeljom pod nadzorom stručne osobe u kojoj sud određuje vrijeme, trajanje i mjesto ostvarivanja osobnih odnosa, kao i nazočnosti drugog roditelja ili druge bliske osobe (Ajduković i Sladović Franz, 2021). Takvu mjeru donosi sud, a provodi je centar za socijalnu skrb koji imenuje stručnu osobu koja provodi mjeru koja može trajati 6 mjeseci, a u slučaju potrebe može se produžiti za dodatnih 6 mjeseci (Ajduković i Sladović Franz, 2021). Voditelj mjere ima važnu ulogu jer njegova svrha nije samo nadzor kontakta roditelja s djetetom, nego je usmjeren na dobrobit djeteta i promjenu obiteljskih okolnosti, odnosno komunikaciju roditelja s djetetom, uspostavu međusobnog odnosa te kvalitetu njihovog odnosa. Osim roditelja, osobni odnos s djetetom mogu ostvarivati i druge bliske osobe u obitelji, osim ako je to zabranjeno odlukom suda.

Zakonodavac predviđa važnost sporazumnog donošenja odluka bitnih za dijete, odnosno sporazumno davanje suglasnosti oba roditelja u svezi s odlučivanjem o bitnim odlukama za dijete. Dakle, *način razmjene informacija u vezi s davanjem suglasnosti pri donošenju odluka bitnih za dijete*, koji se odnose na (1) promjenu djetetovog osobnog imena, (2) promjenu prebivališta, odnosno boravišta djeteta i (3) izbor ili promjenu vjerske pripadnosti, moraju biti uređeni Planom o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Dužnost roditelja na *razmjenu važnih informacija u vezi s djetetom*

odnosi se na međusobno razmjenjivanje informacija o očuvanju djetetova zdravlja i dosljednosti u odgoju te informacije u vezi sa školskim i izvanškolskim obvezama djeteta (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19). Bitno je da se roditelji dogovore način na koji će međusobno razmjenjivati informacije o djetetu kako bi zajednički mogli uskladiti svoj odgoj i imati znanja o bitnim informacijama vezanih uz život djeteta te na taj način biti uključeni u život djeteta. Stoga, razmjena informacija mora biti jasna, brza i usmjerena isključivo na dijete i ne smije služiti kao kontrola drugog roditelja.

Roditelj s kojim dijete stanuje svakodnevno skrbi za dijete čime ispunjava svoj udio obveze uzdržavanja, dok roditelj s kojim dijete ne stanuje ima obvezu uzdržavanja djeteta u obliku novčanog uzdržavanja. Iz takve odredbe, možemo primijetiti da zakonodavac izjednačuje svakodnevnu skrb sa zadovoljavanjem materijalnih potreba i da govori o načelu obiteljske solidarnosti, stoga su roditelji dužni u Planu dogovoriti *visinu uzdržavanja djeteta* ovisno o dobi, potrebama i zdravstvenom stanju djeteta. Obiteljskim zakonom (NN 103/15,) propisan je minimalni novčani iznos za uzdržavanje djeteta te tablice o prosječnim potrebama djeteta, a jednom godišnje izračunavaju se Odlukom ministra nadležnog za socijalnu skrb smjernice o visini uzdržavanja djeteta s obzirom na dob djeteta, broj djece i stalne novčane prihode obveznika uzdržavanja (Prijedlog obiteljskog zakona, 2015). Takvo određenje može pomoći roditeljima kao smjernica u sporazumnom određivanju visine uzdržavanja djeteta.

Roditelji su dužni urediti *način na koji će rješavati buduća sporna pitanja*, a u planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi navode se sljedeće mogućnosti: (1) u obiteljskoj medijaciji, (2) uz pomoć zajedničkog odvjetnika ili druge osobe od zajedničkog povjerenja i (3) u sudskom postupku.

Plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi može imati svojstvo ovršne isprave, ako braćni partneri podnesu plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi sudu u izvanparničnom postupku radi provjere sadržaja i odobravanja. Osim toga, Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19, čl. 107.) predviđa bitno promijenjene okolnosti unutar obitelji te promjene potreba i interesa djeteta u skladu s njegovom dobi i zrelošću, pa roditelji mogu shodno tome mijenjati određeni sadržaj plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi,

no dužni su plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi podnijeti sudu u izvanparničnom postupku radi provjere sadržaja i odobravanja izmijenjenog plana.

Prilikom sastavljanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i uređivanja ključnih pitanja važno je da roditelji u fokusu imaju dobrobit djeteta. U procesu odlučivanja o pravima i obvezama roditelja nakon razvoda braka, postavlja se pitanje kako podržati na jednak način ulogu oba roditelja u životu djeteta bez dijeljenja vremena i ostalih obaveza na pola.

4.2. Nepostizanje sporazuma plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi

Prema objavljenim podacima, 2020. godine provedeno je 7.490 obveznih savjetovanja prije razvoda braka u kojima su bračni drugovi imali zajedničku maloljetnu djecu. Od 7.490 provedenih obveznih savjetovanja, 6.701 savjetovanja je provedeno i okončano. Postignut je 4.138 plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, a u sudskom postupku odobreno ih je 3130 (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2022). Prema tome, možemo zaključiti da 25% planova o zajedničkoj roditeljskoj skrbi nije bilo u najboljem interesu djeteta ili sporazum roditelja u stvarnosti nije postojao ili je roditeljski plan izmijenjen, pa tako izmijenjen je odobren sudskim rješenjem u izvanparničnom postupku ili je postupak nastavljen kao bračni spor (Korać Graovac, 2017). U razdoblju od 2017. do 2020., najveći postotak zabilježen je 2018. godine u kojoj je čak 37% planova o zajedničkoj roditeljskoj skrbi nije prihvaćeno od strane suda.

Zakonodavac je imao u vidu situaciju u kojoj se bračni partneri ne uspijevaju sporazumjeti u vezi plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili njihov dogovor nije u skladu s dobrobiti, pravima i interesima djeteta, stoga u Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19) predviđa normativno uređenje takve situacije. Važno je naglasiti da se roditelji trebaju sporazumno dogovoriti oko svih sadržaja roditeljske skrb, te ako se ne mogu dogovoriti o jednom dijelu sadržaja o kojem su se dužni i obvezni dogovoriti, plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ne smatra se sporazumno postignut.

Bračni partneri koji ne sastave plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, odluku o pitanjima s kojim će roditeljem dijete stanovati i način ostvarivanja roditeljske skrb, ostvarivanju osobnih odnosa djeteta i roditelja s kojim dijete neće stanovati i visini

uzdržavanja djeteta, donijet se sud po službenoj dužnosti u postupku radi razvoda braka pokrenutog tužbom (Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19). Sud nije vezan prijedlogom bračnih partnera, no oni mogu povodom tužbe radi razvoda braka predložiti:

- (1) s kojim će roditeljem dijete stanovati i način ostvarivanja roditeljske skrbi
- (2) ostvarivanje osobnih odnosa djeteta i roditelja s kojim dijete neće stanovati i
- (3) visinu uzdržavanja djeteta.

Ukoliko roditelji ne postignu plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili sporazum tijekom sudskog postupka, na temelju sudske odluke jedan roditelj samostalno ostvaruje roditeljsku skrb. Takvo pravno uređenje ukazuje nam važnost instituta roditeljske skrbi i usklađenosti roditelja pri odgoju i drugih bitnih osobnih i imovinskih pitanja o djetetu, kao i međusobno sporazumno dogovaranje oko roditeljstva. Prema tablici 4.2.1. možemo primijetiti da unatoč velikom broju izrađenih planova o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, u razdoblju od 2017. do 2020. godine rješenjem suda odobreno ih je u rasponu od 63% do 77%. Možemo zaključiti da unatoč pruženoj stručnoj pomoći i podršci te sporazumu roditelja i slaganju oko ključnih dijelova plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, sud i dalje nailazi na poteškoće i dijelove plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi koji nisu u skladu s dobrobiti djeteta.

Tablica 4.2.1.

Prikaz statističkih podataka o provedbi plana o zajedničkoj roditeljskoj srkbi u razdoblju 2017.-2020. godine

	2017.	2018.	2019.	2020.
Broj izrađenih planova o zajedničkoj roditeljskoj skrbi	5.580	4.922	4.524	4.138
- od toga broj planova koji su odobreni rješenjem suda	3.818	3.105	3.478	3.130
Sporazum o zajedničkoj roditeljskoj skrbi postignut je	6.053	5.013	4.582	4.403
- nakon provedenog obveznog	5.370	4.707	4.181	4.087

savjetovanja				
- nakon provedenog postupka obiteljske medijacije	683	306	401	316
Broj roditelja koji nisu ostvarili plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (odluka suda da jedan roditelj samostalno ostvaruje roditeljsku skrb)	232	403	878	631

Izvor: Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2022.

5. SURODITELJSTVO

Nakon razvoda, roditelji nisu više u romantičnom odnosu, ali zadržavaju ulogu tzv. roditeljskog partnera. Roditelji koji nakon razvoda funkcioniraju usklađeno, kao jedinstvena cjelina, relativno je nov koncept i u literaturi se pojavljuje od 1980. godine (Rosenthal i Hansen, 1980; prema Ferrante, 2005). Suroditeljstvo (engl. *coparenting*) definira se kao interpersonalni proces međusobnog usklađivanja i suradnje roditelja u ispunjavanju roditeljskih uloga u odnosu na dijete za koje su odgovorni. Suroditeljski odnos ne uključuje romantične, seksualne, emocionalne, financijske i pravne aspekte odnosa odraslih koji se ne odnose na odgoj djece (Feinberg, 2003.). Cilj suroditeljstva je briga o dobrobiti i razvoju djeteta. Uloga suroditelja najčešće pripada majci ili ocu djeteta, ali može pripasti i nekom drugom članu obitelji ili bliskoj osobi (McHale i Irace, 2011., prema Pećnik i Klarić 2020). Suroditeljstvo je u literaturi definirano na razne načine. Primjerice, Margolin, Gordis i John (2001.) pojam suroditeljstva definiraju kao roditeljsku percepciju usklađenosti djelovanja drugog roditelja s vlastitim roditeljskim postupcima prema djetetu, tj. percepciju mjere u kojoj drugi roditelj podržava ili ometa vlastita roditeljska nastojanja prvog. Van Egeren i Hawkins (2004.: 169) suroditeljsku podršku opisuju kao strategije i radnje koje podupiru i proširuju partnerove napore da ostvari roditeljske ciljeve ili percepciju roditelja o podršci u njegovim nastojanjima da ostvari roditeljske ciljeve. Mchale i sur. (2002., prema Mchale i Lindhal, 2011.) definiraju suroditeljstvo kao međusobno djelovanje dviju odraslih osoba, roditelja, koji imaju zajedničku odgovornost za podizanje djece i brigu o njima. Ovo određenje malo proširuju (s obzirom na broj osoba u ulozi suroditelja) Talbot i Mchale (2004,

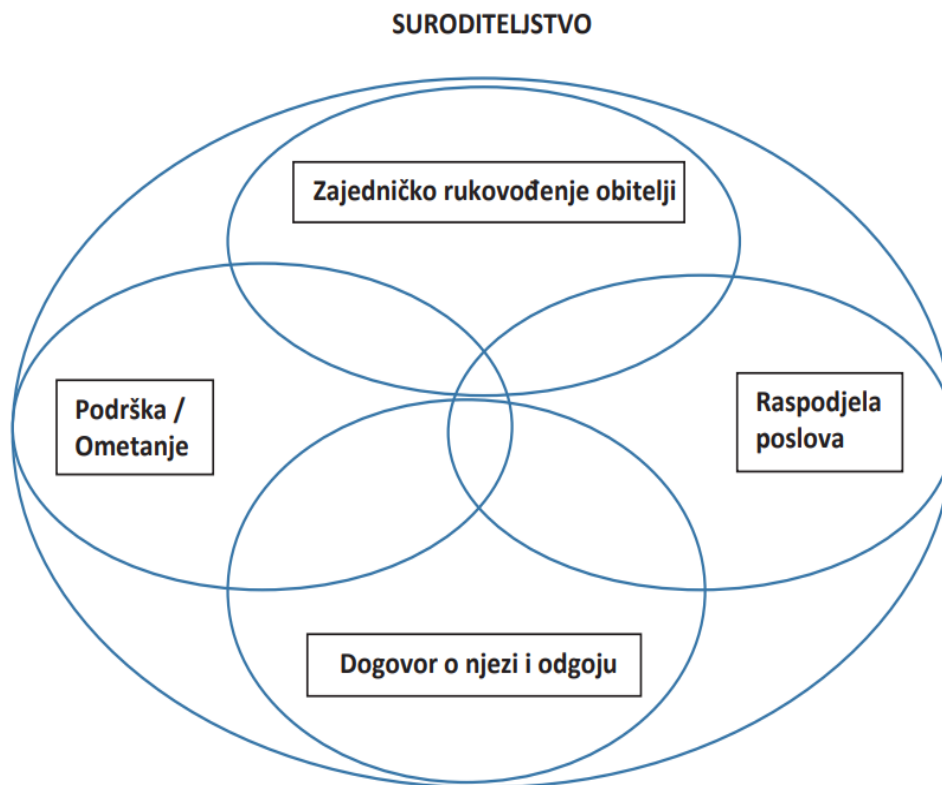
prema Pećnik i Klarić, 2020.) te definiraju suroditeljstvo kao međusobno djelovanje dviju ili više odraslih osoba koje međusobno surađuju kako bi podigle dijete za koje dijele odgovornost.

Feinberg u svom radu (2003.) predstavlja teorijski model suroditeljstva kao model koji sadrži četiri komponente (slika ispod):

1. dogovor o roditeljskoj skrbi i odgoju
2. podjela poslova i obaveza vezanih uz dijete
3. međusobna podrška ili ometanje u ostvarivanju uloge suroditelja
4. zajedničko rukovođenje roditeljskim interakcijama

Slika 5.1.

Feinbergovog teorijskog modela suroditeljstva

Izvor: Pećnik i Klarić, 2020,

Prema Feinbergu (2003.), prva komponenta suroditeljstva, odnosno dogovor o roditeljskoj skrbi i odgoju odnosi se na stupanj u kojem se roditelji slažu oko niza tema i pitanja vezanih uz dijete kao što su moralne vrijednosti, očekivanja u ponašanju, disciplina, odgojni postupci, obrazovni standardi, obiteljski prioriteti, sigurnost, druženje s vršnjacima i emocionalne potrebe djeteta. S obzirom na to da se roditeljski stavovi temelje na njihovom obiteljskom podrijetlu, tj. oblikovani su iskustvima roditeljske skrbi koju su kao djeca sami doživjeli, njihovim obrazovnim i kulturološkim vrijednostima te znanju o djetetovom razvoju, ne čudi da je postizanje dogovora o pitanjima odgoja djece područje čestih poteškoća. Ipak, one ne moraju nužno narušiti suroditeljstvo. Sposobnosti za uspješno suroditeljstvo bit će narušene ako sukobi među roditeljima postanu neprijateljski i prepuni kritike, ako dođe do međusobnog potkopavanja suroditelja, tj. ako neslaganje postane akutno ili kronično. (Belsky, Crnic i Gable, 1995).

Komponenta dogovor o roditeljskoj skrbi i odgoju općenito se promatrala kao jedna dimenzija, pri čemu su dogovor (slaganje) i nemogućnost dogovora (neslaganje) činili suprotne krajeve bipolarne ljestvice. Kako istraživanja pokazuju, neslaganje oko odgoja djece povezano je s problemima u ponašanju djeteta tijekom vrtićke i predškolske dobi, kao i tijekom adolescencije. Neslaganje oko odgoja djece utječe na moralno rasuđivanje, društvenost i otuđenje kod dječaka te na samopouzdanje, odgovornost, socijalne vještine i sposobnost nošenja s nedaćama kod djevojčica (Feinberg, 2003).

Druga komponenta suroditeljstva u Feinbergovom (2003.) modelu odnosi se na podjelu dužnosti, zadataka i odgovornosti vezanih uz kućanske poslove i brigu o djetetu, te odgovornosti vezane uz financijska i medicinska pitanja povezana s djetetom. Većina istraživanja je usmjerena na obitelji gdje su suroditelji majka i otac. Suroditelji mogu postaviti čvrsto definirana pravila o tome tko će od njih koji dio obavljati ili mogu imati fleksibilniji pristup, prilagođavajući se određenom zadatku koji treba obaviti na način da se dogovore tko će to obaviti tek onda kad se pojavi određeni zadatak. Optimalna je ravnoteža strukture i fleksibilne prilagodljivosti u suroditeljskom funkcioniranju (Barnes & Olson, 1985., prema Feinberg, 2003). Važno je naglasiti kako jednakost u količini preuzetih odgovornosti svakog od roditelja nije i ne bi trebao biti imperativ. Također, sama podjela odgovornosti

roditelja često je komplementarna, a ne podjednaka (Ehenberg i sur., 2001., prema Feinberg, 2003).

Treća komponenta suroditeljstva u Feinbergovom (2003.) modelu odnosi se na stupanj do kojeg suroditelji međusobno pružaju podršku jedno drugom ili ometaju, tj. potkopavaju jedno drugo u suroditeljskoj ulozi. Način na koji suroditelji pružaju podršku jedno drugom su potvrda da drugi suroditelj ima kompetencije koje treba imati dobar suroditelj, priznavanje i poštivanje doprinosa drugog suroditelja te podržavanje autoriteta i odluka drugog suroditelja. S druge strane, potkopavanje drugog suroditelja očituje se kroz kritiziranje, omalovažavanje i okrivljavanje istog. Također, natjecanje s drugim suroditeljem je isto primjer potkopavanja. Sve navedeno snažno utječe na roditeljsku samoefikasnost, stres i depresivnost te na kvalitetu odgojnih postupaka i razvojne ishode djeteta (Feinberg, Brown i Kan, 2012). Raznim istraživanjima dokazano je da je podrška u suroditeljskom odnosu najvažnija komponenta djelotvornog suroditeljstva. Ona je poseban oblik socijalne potpore. Možemo zaključiti kako su odnosi između socijalne podrške i socijalno-emocionalnog zdravlja recipročni.

U stručnoj literaturi govori se kako su podrška i ometanje dva nezavisna, ali povezana, konstrukta. Tako se spominju suradnja i sukob kao dva različita konstrukta (Margolin, Gordis i John, 2001).

Četvrta komponenta u Feinbergovom (2003.) modelu suroditeljstva je zajedničko rukovođenje obitelji. Upravljanje obiteljskim interakcijama važna je odgovornost suroditelja. Prema Feinbergu (2003.), odvija se u tri zasebna procesa. To su: (1) kontrola vlastitog ponašanja i kvaliteta komunikacije između suroditelja, (2) način na koji suroditelji svojim ponašanjem i stavovima postavljaju granice na aspekte vlastitog odnosa i odnosa s drugim članovima obitelji te (3) stupanj do kojeg oba suroditelja na uravnotežen način pridonose interakcijama cijele obitelji.

Feinbergov teorijski model suroditeljstva u novijim radovima je i nadograđen. Provedeno je kvalitativno istraživanje s roditeljima koji su to tek postali (Feinberg, 2002., prema Feinberg, Brown i Kan, 2012). Istraživanje je obuhvatilo 152 para, a mjerenja su napravljena kad su djeca parova imala šest mjeseci, jednu godinu i tri godine. Podskale koje su mjerile teoretski i empirijski važne aspekte suroditeljstva

pokazale su dobru pouzdanost. To su sporazum o zajedničkom suroditeljstvu, bliskost suroditelja, izloženost djeteta sukobu, suroditeljska podrška, potkopavanje suroditeljstva, odobravanje partnera kao roditelja i podjela rada. Tako su dosadašnje četiri komponente Feinberovog modela suroditeljstva nadograđene novim modelom koji sadrži sedam komponenti navedenih u prethodnoj rečenici.

5.1. Suroditeljstvo nakon razvoda braka

U ovom radu poseban je naglasak na suroditeljstvu nakon razvoda braka. Suroditeljstvo, u kojem su otac i majka u braku, nosi sa sobom niz pitanja i prepreka s kojima se roditelji trebaju suočiti na putu do kvalitetnog suroditeljstva. Suroditeljstvo nakon razvoda braka još je zahtjevnije i složenije jer se ispunjavanje zajedničkih suroditeljskih odgovornosti odvija uz odvojenost roditelja nakon razvoda braka. Razvod je vrlo često stresan događaj za čitavu obitelj, a prilagodba djeteta na novonastalu situaciju može se očitovati kroz spektar različitih ponašanja. Kvaliteta suroditeljskog odnosa nakon razvoda vrlo je bitan faktor za daljnji razvoj i ponašanje djeteta. Istraživanja pokazuju kako je sposobnost rastavljenih roditelja da uspostave i održe kvalitetan suroditeljski odnos važna odrednica dobrobiti njihove djece, osobito kad su djeca mala. (Adamsons & Pasley, 2005; Pruett, 2007). Iako je odnos rastavljenih roditelja u suroditeljstvu drugačiji nego što je bio kad su bili u braku i iako oni više nisu u mogućnosti slagati se unutar svog intimnog odnosa, oni još uvijek mogu imati kvalitetan suroditeljski odnos nakon razvoda braka. (Feinberg, 2003). Karakteristike podržavajućeg suroditeljstva u obiteljima nakon rastave braka su zajedničko djelovanje roditelja kao “malog tima u službi djeteta”, dijeljenje skrbi o vlastitom djetetu, primjereno vladanje nad vlastitim međusobnim sukobom zbog dobrobiti djeteta i osjećaj potpore u procesu suroditeljstva nakon razvoda (Pruett & Pruett, 2009.). Za kvalitetan suroditeljski odnos nakon razvoda braka potrebno je poštovanje između rastavljenih suroditelja, podržavanje i odobravanje postupaka drugog suroditelja, zajedničko donošenje odluka o tome kako odgajati vlastito dijete i pritom se pridržavati istih i suzdržavati se od međusobnog potkopavanja. Philyaw i Thomas (2013, prema Pećnik i Klarić, 2020.) opisuju kvalitetno suroditeljstvo kao pristup razvedenih roditelja da se nalaze u svojoj roditeljskoj ulozi svakog dana, a ne samo u dogovoreno vrijeme, odnosno roditelji koji imaju fleksibilan i otvoren pristup

roditeljstvu, kao i otvoreno komunikaciju i spremnost za obostranu pomoć. Pruett i Donsky (2011., prema Pećnik i Klarić, 2020.) smatraju da se kvalitetno suroditeljstvo temelji na jednakoj vrijednosti oba roditelja za dijete, a ne na jednakoj podjeli provedenog vremena s djetetom i obveza. Već smo ranije napomenuli kako je kvalitetno suroditeljstvo nakon razvoda od iznimne važnosti za dobrobit i razvoj djeteta. Mnoga istraživanja idu u prilog toj tvrdnji. Primjerice, utvrđeno je da kvalitetno suroditeljstvo predviđa češći kontakt djeteta s ocem, što ima snažan utjecaj na razvoj djece (Sobolewski & King, 2005.). Nadalje, negativno suroditeljsko ponašanje pokazalo se štetnim za razvoj djece. Primjerice, kod djece koja su izložena visokim razinama stalnog roditeljskog sukoba postoji veća vjerojatnost pojave različitih oblika problematičnog ponašanja i emocionalnih problema i veća vjerojatnost za pojavu problema u odnosu između roditelja i samog djeteta. (McHale i sur., 2002). Nakon razvoda, svaki roditelj treba prihvatiti da će sve što se tiče roditeljstva i odgovornosti za brigu o djeci biti različito. Usredotočenost na jednakost i postavljanje jednakosti kao prioriteta ne vodi kvalitetnom i podržavajućem suroditeljstvu (McHale i sur., 2002). Dakle, poanta kvalitetnog suroditeljskog odnosa nije u tome da roditelji jednako dijele roditeljske zadatke i odgovornosti. Skladno i kvalitetno suroditeljstvo karakterizira činjenica da roditelji jedni druge smatraju jednako vrijednima (Pruett & Donsky, 2011). Također, roditelji trebaju prihvatiti da ne mogu utjecati na to kako se drugi suroditelj ponaša, što govori ili što radi. Važno je kako se roditelji međusobno nose sa svojim razlikama i prihvaćaju li ih. Prihvaćanje razlika u suroditeljstvu povezano je s boljom prilagodbom djeteta nakon razvoda (Pruett & Donsky, 2011). Postoji niz stvari koje suroditelji mogu učiniti kako bi poboljšali kvalitetu svog suroditeljskog odnosa. Primjerice, mogu se potruditi održavati korektan odnos pun poštovanja prema svojem bivšem partneru, zbog kvalitete suroditeljskog odnosa, a samim time zbog dobrobiti svoje djece. Jasniji prikaz suroditeljskih odnosa pojavljuje se u novijoj literaturi u kojoj se klasificira suroditeljstvo pomoću tri modela: konfliktno roditeljstvo, paralelno roditeljstvo i kooperativno roditeljstvo (Baum, 2004., prema Pećnik i Klarić, 2020). Kooperativno roditeljstvo označava roditeljstvo u kojem je dječja dobrobit na prvom mjestu, visoku razinu uključenosti roditelja u odgoj djece te roditelje koji međusobno komuniciraju, surađuju i usklađuju svoje odgojne postupke. Paralelno roditeljstvo iz

perspektive oba roditelja označava umjeren zajednički roditeljski odnos, odnosno roditeljska komunikacija je smanjena ili se međusobno ignoriraju pa komuniciraju preko djeteta. Konfliktno roditeljstvo označava visok stupanj sukoba i svađa roditelja pred djetetom, međusobno dijeljenje ružnih komentara i potkopavanje, a Baum (2004., prema Pećnik i Klarić 2020.) opisuje konfliktno roditeljstvo kao slab zajednički roditeljski odnos, niska razina kompromisa te umjeren razina uključenosti majke i niska razina uključenosti oca.

5.1.1. Konfliktan suroditeljski odnos nakon razvoda braka

Dobrobit djeteta može biti ugrožena ako postoje poteškoće i nesuglasice u suroditeljstvu, odnosno partnerskom odnosu koje se odražava na kvalitetu suroditeljstva. Roditeljski odnosi mogu biti narušeni zbog nesvjesnog neodgovarajućeg ponašanja jer se roditelji nalaze u promijenjenim okolnostima i ulogama u kojima se ne snalaze. U takvom odnosu mogu se nalaziti roditelji otprilike od 2 do 3 godine nakon razvoda braka nakon kojeg se roditelji uspješno mogu oporaviti od teškoća nastalih tijekom braka i prilagodbe novom odnosu i načinu komunikacije (Hetherington i Kelly, 2002., prema Majnarić, 2022). S druge strane, kod narušenih odnosa postoji mogućnost da dođe do namjerne manipulacije (primjerice, roditelj govori negativno o drugom roditelju pred djetetom), odnosno otuđenja ili izloženosti djeteta emocionalnom ili psihičkom nasilju. Osim toga, roditelji mogu iz najbolje namjere uskraćivati ostvarivanje osobnih odnosa s drugim roditeljem zbog nasilnog roditelja ili roditelja koji ima problema s ovisnošću ili ima psihičkih teškoća i nije adekvatno liječen (Ajduković i Sladović Franz, 2021). Iz tog razloga, važna je uloga stručnjaka koji će prepoznati suroditeljski odnos i poteškoće koja proizlaze iz takvog odnosa. Neke od karakteristika neodgovarajućeg ponašanja roditelja koji ugrožavaju dobrobit djeteta su: onemogućuje ostvarivanje osobnih odnosa djeteta s roditeljom čiji odnos nije ugrožavajući za dijete, učestalo svađanje i uvlačenje djeteta u sukob, podizanje prekomjernog broja sudskih tužbi i visok postotak parnica, visoka razina bijesa, potkopavanje, neprijateljski odnos, kritika, natjecanje i slično. Takve odnose u praksi nazivaju visokokonfliktim razdvojenim roditeljstvom (Lahal, 2018., prema Ajduković i Sladović Franz, 2021), odnosno visokokonfliktnim roditeljstvom (Roje Đapić i sur., 2020., prema Majnarić, 2022). U takvim odnosima potrebna je intervencija centra za socijalnu skrb koji može izreći

mjere obiteljsko-pravne zaštite, kao i druge socijalne usluge i intervencije kako bi se smanjili negativni učinci i ugroženost djeteta (Ajduković i Sladović Franz, 2021). O utjecaju visokokonfliktnog roditeljskog odnosa, govore nam podaci da su roditeljska ponašanja (primjerice, roditeljski sukob i potkopavanje) prediktori internaliziranih i eksternaliziranih problema ponašanja djece (Mullet i Stolber 1999., prema Pećnik i Klarić 2020). Osim visokokonfliktnog roditeljstva, možemo govoriti i o natjecateljskom roditeljstvu koje se može pojaviti na nekoliko načina: (1) jedan ili oba roditelja žele zauzeti poziciju “omiljenog roditelja”, (2) jedan roditelj može potkopavati ili proturječiti drugom roditelju pred djetetom i (3) roditelj koji pokušava stvoriti savez s djetetom protiv drugog roditelja (Murphy i sur., 2016). Natjecateljsko suroditeljstvo često uključuje obiteljske sukobe, nesuglasice, negativne emocije te nisku razinu kooperativnog (podržavajućeg) suroditeljstva. U istraživanju Murphy i sur. (2016.) promatrana je interakcija u obiteljima kada su djeca imala 2 godine, a problemi eksternalizacije procijenjene su u dobi od 7 godina jer dječji problemi u regulaciji vlastitog ponašanja mogu postati posebno izraženi tijekom prijelaza u osnovnu školu kada se pred djecu stavljaju veći zahtjevi. Otkriveno je da su problemi eksternalizacije u školi povezani s lošijim akademskim uspjehom i problemima u odnosima s vršnjacima te da je natjecateljsko suroditeljstvo glavni prediktor eksteranlizirajućih simptoma kod djece. U istraživanju je otkrivena snažna značajna povezanost između dječjih eksternalizirajućih simptoma i natjecateljskog suroditeljstva, negativne efektivnosti i obiteljskog sukoba (Murphy i sur., 2016). Iz tog razloga, potrebno je rješavati potencijalne sukobe na što mirniji način i raditi na kvalitetnijem suroditeljstvu koje će imati pozitivan učinak na dobrobit djeteta. Svaki roditelj trebao bi prepoznati da je njegovom djetetu potreban i drugi roditelj, kao i to da drugi roditelj svojim postupcima i djelima jednako obogaćuje i čini boljim život djeteta. Spoznaje o pozitivnim i negativnim aspektima suroditeljskog odnosa doprinose za razvoj medijacijskih pristupa i modela praksi te mogu poslužiti medijatoru u radu s roditeljima tijekom ili nakon razvoda braka (Pećnik i Klarić, 2020).

6. ODGOVORNO RODITELJSTVO

Osim važnosti međusobne suradnje partnera nakon razvoda braka, u ovom radu usmjerit ćemo se na odgovorno roditeljstvo usmjereno prema djetetu. U različitim

vremenskim razdobljima, možemo primijetiti različiti pristup definiranju uloge i odnosa roditelja prema djeci i shvaćanja važnosti djeteta i roditeljstva. Najprije se definiralo društveno neprihvatljivo roditeljsko ponašanje prema djetetu, a zatim koncept odgovornog roditeljstva. Koncept odgovornog roditeljstva naziva se različitim imenima, kao što je “pozitivno roditeljstvo”, “poticajno roditeljstvo”, “roditeljstvo u najboljem interesu djeteta”, “kompetentno roditeljstvo”, itd (Pećnik i Šlehan, 2011).

Odgovoran roditelj prije svega treba biti odgovoran pojedinac, odnosno posjedovati određene osobine i kvalitete, kao što su: (1) *svijest o vlastitoj istini*, (2) *osjećaj odgovornosti*, (3) *umijeće svladavanja teškoća* i (4) *umijeće komunikacije* (Dhall i Dhall, 2012). Roditelj treba imati usvojene kvalitete i osobine te u svom ponašanju biti autentičan kako djetetu ne bi slao dvosmislene poruke i na taj način zbunjivao dijete te kako bi djetetu bio dobar model za identifikaciju, učenje govora i raznih drugih znanja i vještina (Ljubetić, 2012.). A osim toga, roditelji trebaju uskladiti svoja očekivanja od ponašanja djeteta te ako žele da se dijete ponaša u skladu s njihovim očekivanjima, potrebno je da i sami oni tako ponašaju (Ljubetić, 2012). Iako se roditelji nakon razvoda braka nalaze u stresnim situacijama, trebaju biti svjesni da svojim ponašanjem imaju veliki utjecaj na svoje dijete, te samim time snose odgovornost za svoje ponašanje i ponašanje djeteta. Roditelj treba odvojiti partnersku ulogu od roditeljske kako bi se mogao posvetiti svom djetetu i ispunjavati svoju roditeljsku ulogu te biti dostupan djetetu. U brakorazvodnim situacijama partneri su često zaokupljeni emocijama koje su izazvane u njihovom međusobnom odnosu, a time pada i njihova uključenost u roditeljskoj ulozi i kvaliteta skrbi za dijete (Lamb i sur, 1997).

Za odgovorno roditeljstvo ne postoji jedinstvena definicija, ali temelji se na pozitivnom odnosu između djece i roditelja. Pećnik i Šlehan (2011) predlažu definiciju odgovornog roditeljstva kao “roditeljsko ponašanje koje se temelji na najboljem interesu djeteta, a obuhvaća brižno ponašanje, pružanje strukture, granica i vođenja, uvažavanje djeteta kao osobe te omogućavanje osnaživanja djeteta”. U takvoj definiciji naglasak je na roditeljskom ponašanju prema djetetu, dok prema Ljubetić (2012.) odgovornim roditeljem smatra se “onaj koji se odgovorno ponaša prema sebi, drugima i svijetu oko sebe, koji uspješno zadovoljava svoje potrebe,

pritom ne ugrožavajući potrebe drugih, a posebice ne svog djeteta”. Osim toga, navodi da je odgovoran roditelj onaj koji poznaje, razumije i prihvaća svoje dijete, ali i samoga sebe, ima jasan cilj u roditeljstvu i stalno se trudi blagim i neprisilnim metodama, bez ugrožavanja djetetova integriteta i osjećaja samopoštovanja, ostvariti taj cilj. Važno je naglasiti da pristup i odgoj roditelja treba biti bez ugrožavanja djece, a o tome govori i nacionalna organizacija u Kanadi Invest in Kids koja navodi da 30% djece ima socijalne, emocionalne ili intelektualne probleme kao rezultat odsutnosti odgovornog roditeljstva (Positive parenting, 2017).

Možemo zaključiti da odgovoran roditelj ima veliku odgovornost u roditeljstvu pa prema tome možemo definirati tri vrste odgovornosti, a to su: (1) *odgovornosti za dobrobit i razvoj djeteta*, (2) *odgovornosti za kvalitetu odnosa s djetetom* te (3) *odgovornosti za vlastitu dobrobit i razvoj kao roditelja* (Juula, 2006; prema Pećnik i Šlehan, 2011).

U različitim izvorima postoje različita navođenja kompetencija odgovornog roditelja. Jedno od definiranje odgovornog roditeljstva je kroz (1) brižno ponašanje, (2) pružanje strukture, granica i vođenja, (3) uvažavanje djeteta kao osobe te (4) omogućavanje osnaživanja djeteta (Pećnik 2008; prema Pećnik i Starc, 2010).

Brižno ponašanje roditelja odnosi se na roditeljsku toplinu, brigu te pružanje i iskazivanje ljubavi. U situacijama razvoda, važno je da roditelj bude brižan te da bude osoba koja će suosjećati, razumjeti ga bez obzira na koji način se dijete ponaša i kako se nosi sa situacijom te kako bi brinula o njegovim osjećajima i ponašanju. Djeca često različito reagiraju na odvajanje jednog roditelja, pa neke od emocija koje može izazvati odvajanje je: bijes, srdžba, tuga, razočaranje (Čavarović-Gabor, 2008). Važno je da dijete u takvim trenucima ne osjeti udaljavanje roditelja te da roditelj dosljedno odgovara na potrebe djeteta. Na taj način, dijete će se osjećati vrijedno i prihvaćeno (Pećnik i Šlehan, 2011). Djetetu je potrebno omogućiti da svoje osjećaje izrazi na ispravan način i da ima pokraj sebe osobu od povjerenja. Ako ne uspije, ponekad se može odraziti na ponašanje prema drugima, u školi i u svom okruženju, pa tako mogu nastati rizična ponašanja (delinkvencija, agresija i slično). No, brižan odnos s roditeljima povezan je s nižim koeficijentom delinkvencije, što nam govori da roditelji imaju odgovornost prema djeci (Đuranović, 2012).

Pružanje strukture, vođenja i granice u djetetu izaziva osjećaj stabilnosti, sigurnosti i predvidljivosti. Struktura se odnosi na prostor, vrijeme i usmjeravanje djetetovog ponašanja (Pećnik i Šlehan, 2011). Strukturirani prostor pruža djetetu osjećaj sigurnog prostora jer se osjeća zaštićeno od potencijalnih opasnosti, a strukturirano vrijeme i aktivnosti odnose se na dnevni raspored s ustaljenim obrascima obiteljskih aktivnosti. Postavljanje granica i vođenje bitno je jer djetetu pruža osjećaj sigurnosti i predvidljivosti. Na taj način dijete uči regulirati svoje vlastito ponašanje jer ima vrlo jasnu granicu između poželjnog i nepoželjnog ponašanja. U svemu tome, bitno je da roditelj bude dosljedan što je često može izazvati problem kod roditelja. Roditelji svoje strukture, granice i vođenja trebaju prilagoditi dobi djeteta, pa tako i uzeti u obzir njihovo mišljenje i prijedloge. Kod roditelja koji su rastavljeni i žive odvojeno, pružanje strukture, vođenja i granica može biti narušeno ukoliko roditeljski odgoj i dnevne aktivnosti nisu usklađene. Kako bi se djetetu pružila dosljednost oba roditelja te kako mu se ne bi slale dvosmislene poruke, važna je suradnja roditelja.

Uvažavanje djeteta kao osobe odnosi se na priznavanje djeteta kao osobe i prepoznavanje njegove individualnosti. Dijete želi i treba biti prihvaćeno s njegovim shvaćanjima, idejama, planovima, preferencijama i mišljenjem (Pećnik i Šlehan, 2011). Odgovoran roditelj može poticati dijete u njegovoj samostalnosti, razvijanju kritičkog mišljenja i izražavanju potreba na način da provodi vrijeme s njim, osluškuje ga, pokazuje interes za njegove aktivnosti i obraća pažnju na njegovo ponašanje i mišljenje. Dijete se u takvom odnosu osjeća vrijedno i prihvaćeno. Dopuštanje samostalnosti djeteta treba prilagoditi dobi te u predškolskoj dobi to može biti odabir između dvije majice, a u školskoj dobi odabir izvanškolske aktivnosti, odlučivanje kada će u toku dana napraviti zadaću i slično.

Omogućavanje osnaživanja djeteta odnosi se na roditeljsku potporu djetetovoj autonomiji i podupiranju djetetovih jakih snaga te hrabrenju djeteta i podržavanju njegove inicijative (Pećnik i Šlehan, 2011). Roditelj na taj način pomaže djetetu da razvije samostalnost i osnažuje ga na tom putu. Dijete se već od rane dobi može učiti samostalnosti i stjecanju radnih navika, a roditelji imaju važnu ulogu u izgradnji. Kada govorimo o samostalnosti, roditelj može poticati i osnaživati njegovu samostalnost tako što će procijeniti u kojoj mjeri dijete može određenu aktivnost napraviti sam i biti mu podrška u tome. Roditelji mogu potaknuti samostalnost tako

što će potaknuti dijete da samostalno odlučuje o stvarima primjerenim njihovoj dobi, potaknuti dijete da pokuša samostalno napraviti određene aktivnosti, pitati dijete za mišljenje, dopustiti djetetu da pogriješi i slično. Bitno je osnažiti dijete i u trenucima kada pogriješi ili kada ne uspije izvršiti određenu aktivnost kako bi mu roditelji pomogli da nauči nešto iz toga nauči i pružili podršku na tom putu osamostaljivanja.

Možemo primijetiti da je odgovorno roditeljstvo složen konstrukt koji ne može u potpunosti obuhvatiti sve karakteristike i osobnosti odgovornog roditelja. Svaki stručnjak doprinosi svojim spoznajama o odgovornom roditeljstvu, no i dalje ne postoji konsenzus u definiranju jedinstvenog standarda procjene odgovornog roditelja. Prema istraživanju Eve i sur. (2014.) stručnjaci iz područja prava (odvjetnici i suci), socijalnog rada i psihologije uspjeli su se usuglasiti oko šest glavnih kategorija roditeljstva u najboljem interesu djeteta: (1) uvid, (2) spremnost i sposobnost, (3) zadovoljenje svakodnevnih i dugoročnih potreba, (4) stavljanje djetetovih potreba ispred svojih, (5) poticanje privrženosti i (6) ravnoteža između dosljednosti i fleksibilnosti.

Uvid se definira kao svijest o svojoj ulozi roditelja, poznavanje i razumijevanje djetetovih potreba i osiguravanje tih potreba (Eve i sur., 2014). Svaki roditelj treba poznavati svoje dijete i njegovu individualnost, a pritom imati uvid u svoje roditeljske mogućnosti, odnosno prednosti i slabosti te raditi na njima promjenom ponašanja ili traženjem pomoći. Kako bi roditelj razumio svoje dijete, ponekad je potrebno da razumije dječji razvoj i dobno prikladna ponašanja te da svoje znanje uskladi sa razvojem svoga djeteta, imajući u vidu individualnost svakog djeteta. Dobar roditelj treba biti spreman biti roditelj u svakom trenutku i kada ima uvid u svoje roditeljske sposobnosti, treba biti spreman raditi na njima i poboljšati svoja ograničenja. Kako bi roditelj uspio u takvim zadacima koje roditeljstvo stavlja pred njega, bitno da je bude sposoban, odnosno da posjeduje roditeljske vještine i sposobnost za brigu o svom djetetu. U tom smislu, bitno je da roditelj zna odgovoriti na svakodnevne potrebe djeteta, kao što je potreba za hranom, higijenom, pićem i slično, te osigurati zadovoljenje dugoročnih potreba djeteta, kao što su emocionalne, kognitivne, fizičke ili disciplinske (Eve i sur., 2014). Roditeljska odgovornost za svoje dijete ukazuje na to da je potrebno ponekad svoje potrebe i želje staviti iza potreba i želja djeteta. Odnos roditelj-dijete ponekad zna biti odnos odricanja i žrtve

iz ljubavi i odgovornosti prema djetetu kako bi se dijete osjećalo zaštićeno, sigurno i voljeno. Važno je naglasiti da roditelj u takvom odnosu ne smije zanemariti sebe i svoje potrebe, ali treba odgovoriti na potrebe djeteta i zaštititi ga u trenutku opasnosti ili zadovoljenja osnovnih potreba. Poticanje privrženosti važno je od rane dobi djeteta kako bi dijete steklo sigurnost u roditelja te formirao sliku o sebi kao o osobi koja zaslužuje ljubav i pažnju te sliku o svijetu kao o sigurnom mjestu (Stanojević i sur., 2010). Dosljednost roditelja je važna kako bi dijete izgradilo svoju samokontrolu, kako bi mu bile jasnije granice i očekivanja roditelja, kroz uspostavljanje granica, svakodnevne rutine i dosljednih obrazaca ponašanja roditelja. No, roditelji ne smiju izgubiti iz vida da je pri utvrđivanju dosljednosti važna i fleksibilnost jer odgoj i razvoj djeteta je dinamičan proces pa je potrebno da roditelji prilagode svoje postupke pa u tom procesu, fleksibilnost može pružati mogućnost za usmjeravanje i dogovaranje s djetetom kako ono raste.

7. PROGRAMI PODRŠKE RODITELJIMA NAKON RAZVODA BRAKA

7.1. Svrha programa podrške

Nakon razvoda braka, važno je razlikovati partnersku ulogu od bračne/partnerske uloge kao i od odnosa roditelja i djeteta. Bitno je prepoznati da proces suroditeljstva utječe na partnerski odnos, kao i partnerski odnos na suroditeljstvu te na djetetove razvojne ishode. Roditeljima nakon razvoda braka takvo razlikovanje uloga, međusobna suradnja suroditelja te roditeljske kompetencije u različitim okolnostima mogu stvarati velike poteškoće. Roditeljska odgovornost je primarna odgovornost za odgoj i razvoj djeteta, kao i odlučivanje i briga u najboljem interesu djeteta, no ukoliko roditelji nisu uspješni u tome, uloga države je da prepozna roditeljsku odgovornost i poduzme različite pozitivne mjere kako bi roditeljima pomogle u njihovom odgoju djece (Majdak i Kozjak, 2021).

O važnosti intervencije i pomoći roditeljima nakon razvoda braka, govori nam činjenica da roditelji mogu biti manje usmjereni na dijete zbog problema s kojima se sami nose, a važnosti međusobne suradnje i edukacije suroditelja važna je jer kvaliteta suroditeljstva utječe snažnije na djetetov razvoj nego kvaliteta partnerskog

odnosa (Feinberg i sur. 2007.; prema Pećnik i Klarić, 2020). Edukacija nakon razvoda braka pomaže roditeljima da iskoriste svoje unutarnje i vanjske snage za svoju dobrobit i dobrobit svoje djece te ih osnažiti za suočavanje i reagiranje na probleme s kojima se susreću u roditeljskoj ulozi. Njihov je cilj unaprjeđenje vještina i znanja o roditeljstvu.

Daly (2013; prema Pećnik i Dobrotić, 2019) definira podršku roditeljstvu kao skup usluga organiziranih s ciljem djelovanja na roditeljsko ponašanje kroz pružanje pristupa različitim resursima koji služe povećanju roditeljske kompetentnosti. Termini za programe koji su usmjereni na promicanje roditeljskih kompetencija i jačanju roditeljskih kapaciteta nazivaju se pedagoško obrazovanje roditelja, osposobljavanje roditelja, parenttraining, programima roditeljskih vještina, programima roditelja i slično (Stričević, 2011). Programi podrške mogu pomoći roditeljima smanjiti razinu roditeljskog stresa, ojačati roditeljske kompetencije i pozitivno ponašanje kako bi se povećala sposobnost roditelja da uspješno odgajaju svoju djecu i koriste dostupne resurse, a takva podrška moguća je kroz formalne i neformalne oblike podrške (Chaffin i sur., 2001.; prema Majdak i Kozjak, 2021).

U Republici Hrvatskoj provode se različite mjere rane pomoći u suočavanju s čimbenicima rizika te pomoći roditeljima, a koji se odvijaju kroz postojeću mrežu socijalnih i zdravstvenih i obrazovnih ustanova, obiteljske centre, udruge i druge organizacije civilnog društva kroz usluge savjetovanja, edukacija, radionica i druge aktivnosti neformalne i formalne mreže podrške.

7.2. Programi podrške roditeljima nakon razvoda braka u Hrvatskoj

Obiteljski centar provodi program „Roditelji u razvodu braka“ koji je namijenjen roditeljima u procesu i nakon razvoda braka. Korisnici programa su roditelji koje je u program uputio Centar za socijalnu skrb ili oni koji su se samoinicijativno prijavili za sudjelovanje u radionicama. Metoda rada je grupni rad tijekom kojeg se izmjenjuju predavanja i vježbe u kojima korisnici aktivno sudjeluju i izmjenjuju iskustva (Centar za socijalnu skrb, 2021.). Cilj tog programa je poučiti roditelje pozitivnom roditeljstvu te kako da unaprijede svoje roditeljske vještine i povećaju uspješnost svojeg roditeljstva. Program je osmišljen kao stručna pomoć i podrška roditeljima

djece predškolske, školske i adolescentne dobi koji se nalaze u procesu razvoda braka ili su razvedeni, neovisno o tome žive li odvojeno ili zajedno s djetetom. (Centar za socijalnu skrb, 2021.). Udruga Na drugi način provodi grupu podrške za roditelje u procesu i nakon razvoda braka pod nazivom „Roditelji zauvijek“. Program je namijenjen roditeljima koji se nalaze u procesu razvoda braka, bez obzira žive li zajedno ili odvojeno s djetetom te žele unaprijediti svoja znanja o odgoju i potrebama djece (Na drugi način, 2019.). Škola za razvedene roditelje može biti učinkovit program podrške svim roditeljima koji su razvedeni ili se nalaze u procesu razvoda braka, a jedna od takvih provodi se u sklopu Dječjeg doma “Tić” Rijeka. Hrabri telefon provodi Školu za roditelje od 2007. godine čiji su ciljevi: (1) unapređenje odnosa roditelj-dijete, (2) prihvaćanje djeteta, (3) usmjeravanje djetetova ponašanja, (4) usvajanje primjerenih načina rješavanja sukoba, (5) poboljšanje komunikacije s djetetom, (6) stjecanje znanja o djetetovu razvoju i (7) smanjenje roditeljskog stresa (Majdak i Kozjak, 2021). Takvim edukacijama mogu se priključiti roditelji samoinicijativno ili po prijedlogu Centra za socijalnu skrb. Možemo primijetiti kako su ciljevi vrlo bliski kompetencijama odgovornog roditelja i da roditelje takve edukacije i programi usmjeravaju prema odgovornom roditeljstvu. Cilj takvih radionica je da vrate roditeljima osjećaj kompetentnosti i da se roditelji osjećaju zadovoljno i spremno u ulozi roditelja. Hrabri telefon provodi i radionice za roditelje koji su prošli ili prolaze kroz konfliktan razvod, a radionice se provode u sklopu grupnog oblika rada. Programe slične tematike možemo pronaći i u drugim udrugama ili institucijama kao što su Poliklinika za zaštitu djece i mladih, udruga Mentor i drugi.

7.3. Programi podrške roditeljima nakon razvoda braka izvan Hrvatske

Izvan Hrvatske se isto tako provode različiti programi za podršku roditeljima u procesu i nakon razvoda braka. Jedan od takvih je Cafcass positive co-parenting programme kojem je cilj promicati pozitivne promjene, poboljšati komunikaciju između roditelja i vratiti fokus na dijete u slučajevima kada su roditelji zapeli u vlastitom sukobu i izgubili djecu iz vida. Grupi se mogu pridružiti samo oni roditelji koje uputi sud (Cafcass, 2017). Prema primjerima iz inozemstva možemo primijetiti kako u Hrvatskoj postoji potreba za programima koji bi bili predviđeni za roditelje

koje upućuje isključivo sud te prema tome i potreba za većom povezanošću različitih institucija u procesu razvoda u svrhu zaštite djeteta. U SAD-u 46 od 50 država zahtijeva od roditelja koji se razvode pohađanje programa suroditeljstva (Mulroy i ostali, 2013.). Programi obično traju otprilike između dva i četiri sata. Cilj je ukazati roditeljima koji se rastaju koliko je štetno za njihovo vlastito dijete staviti ga u središte njihovog međusobnog sukoba (slanje poruka preko djece, vrijeđanje drugog roditelja pred djetetom, ispitivanje djeteta o drugom roditelju, traženje djeteta da zauzme stranu, svađanje, prigovarivanje ili vikanje pred djetetom i slična ponašanja). Također, programi se usredotočuju na pomoć u povećanju suroditeljskog razumijevanja razvojno prikladnih odgovora za njihovu djecu. (McKenry i ostali, 1999.). Zbog zakona koji reguliraju sadržaj programa suroditeljstva mnogi programi su prošireni nekim bliskim, a korisnim temama. Tako možemo u programima vidjeti da se roditelji educiraju po pitanju razumijevanja učinaka nasilja na djecu. U nekim programima možemo vidjeti promicanje pomirenja kao opcije. (House Bill 2249, 2014.). Programi suroditeljstva prihvaćeni su od strane sudova i javnosti. (Goodman i sur., 2004; Salem i sur., 2013.). S obzirom da su programi suroditeljstva često puta sudski propisani u stranim zemljama, važno je testirati i saznati koliko su učinkoviti. Tako je u svom istraživanju 2006. godine Brandon otkrio da su roditelji koji su sudjelovali u programu suroditeljstva u razdoblju od tri do devet mjeseci u 90% slučajeva pokazali smanjenje jedne loše karakteristike negativnog suroditeljstva - stavljanja djece u središte njihovog vlastitog sukoba. Ovo je istraživanje, dakle, pokazalo da postoje pozitivne promjene u suroditeljskom odnosu nakon sudjelovanja u nekom programu za roditelje koji su se rastali. Cookston i Fung (2011.) otkrili su značajna poboljšanja, tj. smanjenje sukoba i svađa između suroditelja i smanjenje otuđenja suroditelja nakon što su prošli 6 faza koliko je imao taj program.

Osim programa, možemo primijetiti veliki broj priručnika, brošura i drugih tiskanih ili online oblika pomoći. Jedan od priručnika je *Uspješno odvojeno roditeljstvo* (engl. *Successfully Parenting Apart: a Toolkit*) koji objedinjuje smjernice, informacije, preporuke i resurse za suočavanje s izazovima roditeljstva nakon razvoda braka na najpogodniji način za djecu, a dostupan je u online i tiskanom obliku. Priručnik je namijenjen odvjetnicima koji rade s roditeljima tijekom razvoda, a isto tako i roditeljima kako bi olakšali snalaženje u velikoj količini informacija te ih

usmjeravaju na točne i vjerodostojne izvore i pomoć. Sastoji se od 14 poglavlja, a neki od njih su Opće informacije o odvojenom roditeljstvu, Dječje iskustvo razvoda, Komunikacija i donošenje odluka, Podrška za odrasle i za djecu, Nasilje u obitelji, Obiteljskopravno zakonodavstvo i drugi. Priručnik sadrži sveobuhvatne, konkretne i točne informacije koje mogu istovremeno biti pomoć stručnjacima, kao i roditeljima smjernica za daljnje postupanje i traženje pomoći. Veliki doprinos ima i Priručnik o suroditeljstvu (engl. *The CoParenting Toolkit*) koje sadrži informacije o suroditeljstvu, odgovornom roditeljstvu, snagama suroditeljstva, rješavanju problema i nesuglasica, smjernicama za zajedničko roditeljstvo, razgovor i informiranje djeteta i slično. Priručnici često mogu biti prvi korak u traženju pomoći, stoga je važno osvijestiti važnost takvog oblika pomoći koji može imati veliku ulogu u daljnjem roditeljskom odnosu. Slično tome, postoji i Vodič za suroditeljstvo (engl. *CoParenting guide*) koji sadržava informacije o suroditeljstvu i pravnim informacijama, a posebno možemo istaknuti poglavlje o planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi koji sadrži smjernice i primjere. Osim toga, u SAD-u postoji Institut za svjesno roditeljstvo (engl. *Conscious Co-Parenting Institute*) koji provodi različite programe, poput Metode dogovaranja skrbništva, Tečaj svjesnog roditeljstva, Mogućnosti skrbništva nad djecom, Suroditeljski kolektiv i slično. Primjerice, program suroditeljskog kolektiva provodi mjesečne sesije u kojima roditelji uče o strategijama kako biti sroditelj za vrijeme razvoda i odlučivanja o pitanju skrbništva, tehnike kako komunicirati sa svojom djecom i kako razgovarati s drugim roditeljem te imaju pravo pristupa privatnom forumu online zajednice u kojoj se roditelji povezuju s drugim roditeljima, slušaju iskustva drugih roditelja kako upravljaju obiteljskom dinamikom, pružaju podršku u primjeni strategija i tehnika koje su naučili i slično (Conscious Co-Parenting Institute, 2022).

8. ZAKLJUČAK

Razvod braka razdoblje je obilježeno velikim stresom i promjenama u obitelji. Roditelji tijekom i nakon razvoda trebaju imati kapaciteta usmjeriti svoju snagu na dijete i odvojiti svoju roditeljsku ulogu od partnerske. Kod razvoda partnera koji imaju zajedničku maloljetnu djecu važno je da se roditelji usuglase oko pitanja skrbništva i drugih pitanja u vezi roditeljstva. S obzirom na samu kompleksnost situacije i zaštite najboljeg interesa djeteta, državna intervencija je neophodna kako

bi se roditelji međusobno sporazumjeli oko važnih pitanja i vodili računa o najboljem interesu djeteta. U tom procesu roditeljima može pomoći plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi koji unaprijed definira obvezna područja dogovora oko roditeljstva. Kako bi roditeljima olakšali međusobni dogovor oko plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, zakonodavac je predvidio obvezno savjetovanje i obiteljsku medijaciju kao stručne oblike pomoći na tom putu. S jedne strane važno je da dijete bude informirano i da sudjeluje u postupku razvoda braka, odnosno pitanjima roditeljske skrbi, u skladu s njegovom dobi, a s druge strane važno je da se dijete zaštiti i da ne bude opterećeno informacijama koje se odnose na probleme između roditelja.

Obiteljskim zakonom (NN 103/15) uređena su prava i dužnosti roditelja kojih se roditelji tijekom i nakon braka trebaju pridržavati na način zaštite djetetove dobrobiti. Takav oblik pravne zaštite potreban je u slučaju kršenja djetetovih prava i dobrobiti. Nakon i tijekom razvoda braka, važno je da oba roditelja budu uključena u život djeteta, a najispravniji oblik međusobne suradnje je suroditeljstvu. Na dječji razvoj veći utjecaj ima kvaliteta suroditeljstva nego kvaliteta partnerskog odnosa (Feinberg i sur. 2007.; prema Pećnik i Klarić, 2020). Dakle, bez obzira na partnerske probleme, važno je da roditelji međusobno surađuju u odgoju djeteta i svojim ponašanjem ne šalju djetetu dvosmislene i različite poruke.

U tom smjeru, osim dobrog suroditeljstva, važno je da u odgoju djece roditelji budu “kompetentni”, “odgovorni” roditelji, odnosno roditelji koji rade u najboljem interesu djeteta. Odgovorno roditeljstvo širok je i kompleksan konstrukt koji uključuje različite oblike pozitivnih postupaka i ponašanja prema djetetu. Ne postoji jedinstvena definicija odgovornog roditeljstva, ali možemo se složiti da je to roditeljstvo koje se temelji na najboljem interesu djeteta, što uključuje različite oblike pozitivnog ponašanja roditelja. Iako se gotovo svaki roditelj instinktivno najbolje brine za svoje dijete, važno je reći da različite situacije, a osobito stresne poput razvoda braka, mogu pridonijeti da roditelj izgubi iz vida dijete, pa je prema tome bitno da je roditelj spreman učiti, uvidjeti svoje slabosti u roditeljstvu i raditi na njima. Također, ponekad roditelj može iz najboljeg interesa upotrijebiti krive metode odgoja, što nam govori da roditelj na svojim vještinama uvijek može raditi i unaprjeđivati ih kako bi mogao svoje odgojne postupke i pristup djetetu prilagoditi djetetovom karakteru, potrebama i interesima.

U takvom procesu bitno je da roditelji imaju neformalnu i formalnu podršku koja im može pomoći u nošenju s neugodnim emocijama i osnaživanju roditeljstva i njihovih vještina. Programi suroditeljstva i odgovornog roditeljstva postaju sve važniji, a njihovi pozitivni učinci sve priznatiji. U Hrvatskoj postoji prostora za daljnji razvoj i unapređenje postupka obveznog savjetovanja i obiteljske medijacije koji bi trebali biti dostupni roditeljima i prije samog razvoda braka i koji bi trebali pružati podršku oko pitanja suroditeljstva i odgoja djece. Obveza roditelja je da teže kompetentnom i odgovornom roditeljstvu koje će biti u najboljem interesu djeteta, bez obzira na okolnosti. S obzirom na istraživanja koja pokazuju utjecaj roditeljskog odnosa na dijete, važno je prevenirati međusobne sukobe i ostale negativne aspekte međusobnog odnosa kojima dijete svjedoči i prije pokretanja postupka razvoda. Važno je prema tome osvijestiti širu zajednicu o štetnosti roditeljskih postupaka i neslaganja te im ponuditi konkretnu pomoć i usmjeriti na dostupne programe i edukacije. Obiteljska medijacija i obvezno savjetovanje trebaju biti prilagođeni modelu suroditeljstva koji je prisutan kod roditelja. Osim toga, pažnja stručnjaka nakon razvoda braka treba biti usmjerena i na roditelje koji su uspješno sklopili plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, a kod kojih nesuglasice, sukob i nesklad u odgoju mogu nastati kasnije. Programi podrške i edukacije o odgovornom roditeljstvu trebale bi biti jednako dostupni, pristupačni i cjenovno prihvatljivi za roditelje u cijeloj Hrvatskoj, bez obzira na mjesto stanovanja, kao i pružanje online podrške i pomoći koji bi bili lakše dostupni svim stanovnicima Hrvatske. Osim takvih oblika pomoći, potrebno je unaprijediti i tiskane ili online materijale koji bi bili dostupni roditeljima kao smjernice za postupanje, a koji bi sadržavali sveobuhvatne informacije o cijelom postupku razvoda, njegovom utjecaju na djecu te dostupnim oblicima pomoći i podrške. Isto tako, trebalo bi unaprijediti grupe podrške i pomoći koje bi bile dostupne roditeljima da se mogu obratiti za pomoć u bilo kojem trenutku te kako bi roditelji međusobno mogli pružati jedni drugima podršku i dijeliti svoje iskustvo pomoću online platforme i drugih oblika pomoći.

Kako bi se unaprijedila praksa i učinkovito pružanje podrške tijekom i nakon razvoda, potrebno je prije svega istražiti učinkovitost i obuhvatnost plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, kao i njegova funkcionalnost i pridržavanje plana ili dogovora oko mogućih promjena nakon razvoda braka. S obzirom na pandemiju

bolesti COVID-19 proglašenu od strane Svjetske zdravstvene organizacije 11. ožujka 2020. godine, važno je promatrati na koji način je funkcioniralo provođenje obiteljske medijacije i obveznog savjetovanja, provođenje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom, kao i drugi oblici pomoći i podrške. Kako bi unaprijedili dostupne oblike pomoći i podrške, važno je istražiti što je roditeljima bilo učinkovito, a što im je stvaralo poteškoće u suroditeljstvu, donošenju odluka i odgoju djeteta te daljnjim dogovorima u vezi plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.

Na kraju, važno je da roditelji u prvom planu imaju dobrobit svoga djeteta i da se zajedničkim snagama bore za svoje dijete koje vrlo često može biti u središtu roditeljskog sukoba.

9. LITERATURA

1. Aduković, M. & Sladović Franz, B. (2021). Prilog javnoj raspravi o položaju djece i roditelja izloženih nasilju u situacijama konfliktnog razdvojenog roditeljstva iz psihosocijalne perspektive. *Hrvatska komora socijalnih radnika*. Posjećeno 24.05.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.hksr.hr/prilog-javnoj-raspravi-o-polozaju-djece-i-roditelja-izlozenih-nasilju-u-situacijama-konfliktnog>
2. Alinčić, M. (1994). Obitelj u obiteljskom zakonodavstvu. *Revija za socijalnu politiku*, 1 (3), 225-235. <https://doi.org/10.3935/rsp.v1i3.579>
3. Aras Kramar, S., Korać Graovac, A., Rajhvan Bulat, L. & Eterović, I. (2015) Vodič za ostvarivanje prava djeteta na informacije, izražavanje mišljenja, zastupnika i prilagođen postupak u sudskim postupcima razvoda braka i o roditeljskoj skrbi. *Hrvatski pravni centar*. Posjećeno 24.05.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.hpc.hr/wp-content/uploads/2017/12/Vodiczaostvarivanjepravudjetetarazvodbrakaroditeljskaskrb-27-11-15.pdf>
4. Brajša-Žganec, A., Lopižić, J., & Penezić, Z. (2014). Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva. *Zagreb: Hrvatsko psihološko društvo*.
5. Cafcass (2017). *Cafcass Positive co-Parenting Programme*. Posjećeno 24.05.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.cafcass.gov.uk/grown-ups/parents-and-carers/divorce-and-separation/cafcass-positive-co-parenting-programme/>
6. Centar za socijalnu skrb Zagreb (2021). Obiteljski centar za grad Zagreb. Posjećeno 22.05.2022. na mrežnoj stranici: <https://www.czss-zagreb.hr/podruznice/obiteljski-centar-za-grad-zagreb>
7. Conscious Co-Parenting Institute (2022). *The Chosen Parent Collectiv*. Posjećeno 16.8.2022. na mrežnoj stranici Conscious Co-Parenting Institute: <https://www.consciouscoparentinginstitute.com/chosen-parent-collective/>

8. Čavarović-Gabor, B. (2008). Povezanost razvoda braka roditelja i simptoma traume kod djece. *Ljetopis socijalnog rada*, 15(1), 69-91
9. Čulo Margaletić, A. (2021). Obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija kao oblici obiteljskoppravne pomoći obitelji u krizi. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, XII (1.), 67-82. <https://doi.org/10.32984/gapzh.12.1.4>
10. Čulo Margaletić, A. (2017). Prava djeteta u obiteljskoj medijaciji. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, VIII (posebni broj), 151-170. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/191578>
11. Dhall, P. i Dhall, T. (2012). *Ljudske vrijednosti temelj odgovornog roditeljstva prema učenju Sri Sathya Sai Babe*. Sathya Sai institut za odgoj i obrazovanje. Canberra.
12. Državni zavod za statistiku (2021). *Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2021*. Posjećeno 13.8.2022. na mrežnoj stranici Državni zavod za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29028#>
13. Đuranović, M. (2013). Obitelj i vršnjaci u životu adolescenata. *Napredak*, 154. (1-2), 31-46.
14. Eve, M. Phillipa, Byrne, K. Mitchell i Gagliardi, R. Cinzia (2014). What is Good Parenting? The Perspectives of Different Professionals. *Family Court Review*, 52 (1), 114-127.
15. Feinberg, M. E. (2003). The Internal Structure and Ecological Context of Coparenting: A Framework for Research and Intervention. *Parenting: Science and Practice*, 3 (2), 95-131, https://www.researchgate.net/publication/51699924_The_Internal_Structure_and_Ecological_Context_of_Coparenting_A_Framework_for_Research_and_Intervention
16. Feinberg, M. E., Brown, L. D., & Kan, M. L. (2012). A Multi-Domain Self-Report Measure of Coparenting. *Parenting, science and practice*, 12(1), 1–21. <https://doi.org/10.1080/15295192.2012.638870>
17. Ferrante, A. J. (2005). Co-parenting in Intact and Divorced Families: Its Impact on Young Adult Adjustment. *Virginia Commonwealth University*. Richmond

18. Hrabar, D. (2012). Razvoj instituta roditeljske skrbi u hrvatskoj obiteljskopravnoj povijesti. *Pravna zaštita prava na (zajedničku) roditeljsku skrb*. Osijek: Pravni fakultet u Osijeku, str. 13-30
19. Konvencija o pravima djeteta (2010.) Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
20. Korać Graovac, A. (2017). Od zajedničkog do samostalnog ostvarivanja roditeljske skrbi i natrag – kako zaštititi prava djece i roditelja. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, VIII* (posebni broj), 51-73. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/191514>
21. Laklija, M., Pećnik, N. i Sarić, R. (2005). Zaštita najboljeg interesa djeteta u postupku razvoda braka roditelja. *Ljetopis socijalnog rada, 12* (1), 7-38.
22. Lamb, M.E., Sternberg, K.J. i Thompson, R.A. (1997). The effects of divorce and custody arrangements on children's behaviour, developments, and adjustment. *Family court review; An Interdisciplinary Journal, 35*(4), 393-404
23. Ljubetić, M. (2012). *Nose li dobre roditelje roda?! odgovorno roditeljstvo za kompetentno dijete*. Zagreb. Profil
24. Majdak, M. i Kozjak, V. (2021). Važnost pružanja stručne podrške roditeljima: evaluacija programa Škole za roditelje. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, 57* (2), 150-171
25. Majnarić, I. (2022). Obilježja visokokonfliktnih razvoda roditelja s maloljetnom djecom. *Ljetopis socijalnog rada, 1* (29), 99-123. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v29i1.487>
26. McHale, J. P., & Lindahl, K. M. (2011). *Coparenting: A conceptual and clinical examination of family systems*. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/12328-000>
27. Milković, M. (2019). Rasporedi ostvarivanja osobnih odnosa nakon razdvajanja roditelja - što kažu istraživanja?. Posjećeno 21.5.2022. na mrežnoj stranici Zagrebačkog psihološkog društva: <https://zgpd.hr/2019/10/28/rasporedi-ostvarivanja-osobnih-odnosa-nakon-razdvajanja-roditelja-sto-kazu-istrazivanja/>

28. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2022). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima, socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2017. godini.* Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike: https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20%20izvjescje%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202017%20godini_isp.pdf
29. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2022). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima, socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladih, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2018. godini.* Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20%20izvjescje%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202018.%20godini.pdf>
30. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2022). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima, socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2019. godini.* Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjescje%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf>
31. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2022). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima, socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2020. godini.* Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva rada,

- mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike:
<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20RH%20za%202020.%20godinu.PDF>
32. Murphy, S. E., Jacobvitz, D. B., & Hazen, N. L. (2016). What's so bad about competitive coparenting? Family-level predictors of children's externalizing symptoms. *Journal of Child and Family Studies*, 25(5), 1684–1690. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0321-5>
33. Na drugi način (2019). „Roditelji zauvijek“ grupa podrške za roditelje u procesu i nakon razvoda braka. Posjećeno 22.05.2022. na mrežnoj stranici: <https://nadruginacin.hr/roditelji-zauvijek-grupa-podrske-za-roditelje-u-procesu-i-nakon-razvoda-braka/>
34. Obiteljski zakon. *Narodne novine*, br. 116/2003.
35. Obiteljski zakon. *Narodne novine*, br. 103/15, 98/19.
36. Pećnik, N. i Dobrotić, I. (2019). Usluge podrške roditeljstvu u Hrvatskoj: Potrebe roditelja i postojeći programi. Socijalno - demografska reprodukcija Hrvatske. Puljiz, Vlado (ur.). Zagreb. *Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo*, str. 125-152
37. Pećnik, N. i Ferić Šlehan, M. (2011). Određenje odgovornog roditeljstva, analiza mjera rane pomoći u suočavanju s čimbenicima rizika i prijedlozi novih preventivno-savjetovanih oblika pomoći obiteljima u riziku. *Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti*. Prijedlog
38. Pećnik, N., & Klarić, B. (2020). Suroditeljstvo: određenje, obilježja i implikacije za obiteljsku medijaciju. *Ljetopis Socijalnog Rada/Annual of Social Work*, 27(2).
39. Pećnik, N., Starc, B. (2010). Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku
40. Poretti, P. (2015). Od mirenja do medijacije u obiteljskim sporovima - usklađivanje hrvatskog obiteljskog zakonodavstva o mirnom rješavanju obiteljskih sporova s pravom EU-a. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 36 (1), 341-380. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/141252>

41. Pravilnik o obveznom sadržaju obrasca plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. *Narodne novine*, br. 123/2015.
42. Pravilnik o obveznom savjetovanju. *Narodne novine*, br. 123/2015.
43. Pravilnik o obiteljskoj medijaciji. *Narodne novine*, br. 106/2014.
44. Prijedlog Obiteljskog zakona (2015). *Vlada Republike Hrvatske*. Zagreb. Nacrt.
45. Pruett, M. K., MSL, PhD, ABPP & Najman, N. (2020). Parenting Plans following Separation/Divorce: Developmental Considerations. *Smith College School for Social Work*, USA.
46. "Roditeljska skrb". U: Hrvatska enciklopedija (online). Leksikografski zavod "Miroslav Krleža". Pristup ostvaren 19.5.2022. <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=53155>
47. Regionalni ured UNICEF-a za Europu i središnju Aziju (ECARO) (2018r). Smjernice za pravnu pomoć prilagođenu djeci. *UNICEF*, Zagreb.
48. Rešetar, B. (2012) *Pravna zaštita prava na (zajedničku) roditeljsku skrb*. Osijek, Pravni fakultet Osijek, str. 229-224.
49. Stefanović Stanojević, T., Vidanović, S. i Anđelković, V. (2010). Privrženost, agresivnost i potreba za traženjem uzbuđenja u adolescenciji. *Ljetopis socijalnog rada*, 17 (1), 71-92.
50. Stričević, I. (2011). Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja, U: D. Maleš (Ur.), *Nove paradigme ranoga odgoja* (str. 125-152). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju.
51. Sunko, E. (2008). Utjecaj provedbe programa za roditelje na njihove stavove o odgoju. *Odgovne znanosti*, 10(2 (16)), 383-401.
52. Ustav Republike Hrvatske. *Narodne novine*, br. 85/2010.